

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
DEPARTAMENTUL DE PSIHOLOGIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**ATITUDINI ALTRUISTE FAȚĂ DE
ANIMALELE PE CALE DE EXTINCȚIE.
FACTORI COGNITIVI ȘI EMOȚIONALI**

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT
PROF. UNIV. DR. MIRCEA MICLEA

DOCTORAND
LIVIA APOSTOL

CLUJ-NAPOCA

2013

CUPRINS

INTRODUCERE	4
CAPITOLUL 1. FUNDAMENTARE TEORETICĂ	4
1.1. Contextul interacțiunii dintre oameni și celelalte specii	4
1.1.1. Efecte benefice ale interacțiunii dintre oameni și animale	5
1.1.2. Politici și practici cu privire la animale în cadrul societății	5
1.1.3. Conservarea speciilor de animale. Psihologia conservării, un domeniu de studiu emergent.	5
1.2. Atitudini față de animale și față de utilizarea animalelor	5
1.2.1. Structura atitudinilor	5
1.2.2. Categoriile de atitudini.....	6
1.2.3. Factori care pot influența formarea și/sau modificarea atitudinilor	6
1.2.3.1. Caracteristicile animalelor care influențează atitudinea persoanelor	6
1.2.3.2. Factori individuali în funcție de care pot varia atitudinile	6
1.2.3.3. Factori culturali care contribuie la formarea/modificarea atitudinilor	6
1.3. Gen, gândire antropomorfică și empatie în raport cu atitudinile față de animale și față de utilizarea acestora..	6
1.3.1. Diferențe de gen observate în domeniul IOA.....	6
1.3.2. Credințe antropomorfe în legătură cu animalele	6
1.3.3. Empatia față de animale și empatia față de oameni	7
1.4. De la atitudini la comportament: Teoria comportamentului planificat (Ajzen & Fishbein, 1980; Ajzen, 1991)	7
1.4.1. Teoria comportamentului planificat (TCP) (Ajzen & Fishbein, 1988; Ajzen, 1991).....	7
1.4.2. Constructe ale Teoriei comportamentului planificat în contextul investigării comportamentelor altruiste	7
1.4.2. Constructe ale Teoriei comportamentului planificat în contextul investigării comportamentelor ecologice	7
1.5. Sumar	8
CAPITOLUL 2. SCOPURI, OBIECTIVE ȘI DEMERSUL DE CERCETARE	8
CAPITOLUL 3. FACTORI PSIHO-SOCIALI CARE INFLUENȚEAZĂ INTENȚIA PERSOANELOR DE A SUSȚINE CONSERVAREA BIODIVERSITĂȚII	9
3.1. STUDIUL 1. DIFERENȚE INDIVIDUALE ÎN ATITUDINILE FAȚĂ DE ANIMALE. ROLUL GENULUI, AL ANTROPOMORFISMULUI ȘI AL EMPATIEI	9
3.1.1. Introducere	9
3.1.2. Obiective specifice.....	9
3.1.3. Metodologia cercetării	9
3.1.4. Rezultatele cercetării.....	10
3.1.5. Concluzii și discuții.....	10
3.2. STUDIUL 2. TEORIA COMPORTAMENTULUI PLANIFICAT ÎN PREDICȚIA INTENȚIEI DE A SUSȚINE FINANCIAR CONSERVAREA BIODIVERSITĂȚII	11
3.2.1. Introducere	11
3.2.2. Obiective specifice.....	11

3.2.3. Metodologia cercetării	11
3.2.4. Rezultatele cercetării.....	12
3.2.5. Concluzii și discuții.....	12
CAPITOLUL 4. CARACTERISTICI ALE ANIMALELOR ȘI FACTORI COGNITIVI ȘI EMOȚIONALI CARE DETERMINĂ MODIFICĂRI ÎN DISPONIBILITATEA DE A PLĂȚI PENTRU CONSERVARE	12
4.1. STUDIUL 3. ANTROPOMORFISM, APROPIERE FILOGENETICĂ ȘI DISPONIBILITATEA DE A PLĂȚI PENTRU CONSERVARE	12
4.1.1. Introducere.....	12
4.1.2. Obiective specifice.....	13
4.1.3. Metodologie	13
4.1.4. Rezultatele cercetării.....	14
4.1.5. Concluzii și discuții.....	14
4.2. STUDIUL 4. ANTROPOMORFISM ȘI EMPATIE ÎN DISPONIBILITATEA DE A PLĂȚI PENTRU CONSERVARE	14
4.2.1. Introducere.....	14
4.2.2. Obiective specifice.....	15
4.2.3. Metodologie	15
4.2.4. Rezultatele cercetării.....	16
4.1.5. Concluzii și discuții.....	16
CAPITOLUL 5. CONCLUZII GENERALE ȘI DISCUȚII	16
BIBLIOGRAFIE	18
Cuvinte cheie: <i>psihologia conservării, atitudini față de animale, antropomorfism, empatie față de animale, intenție de a dona, conservarea biodiversității.</i>	

INTRODUCERE

Acest demers de cercetare are la bază credința potrivit căreia abordarea provocărilor cu care se confruntă biologia conservării ecosistemelor necesită și o înțelegere amănunțită a speciei umane. Având în vedere faptul că specia noastră are capacitatea de a afecta în mod dramatic și extrem de rapid întregul sistem natural al planetei (Saunders, Brook, & Myers, 2006), se justifică nevoia fermă de a descoperi noi informații despre relațiile dintre oameni și animale și oameni și natură, cu o orientare accentuată asupra rezultatelor dorite ale conservării. Cercetătorii din domeniul conservării recunosc faptul că noțiunile de ordin biologic nu mai sunt suficiente când vine vorba de rezolvarea unor probleme atât de complexe precum protejarea ecosistemelor, iar rolul științelor sociale în acest proces este tot mai mult luat în considerație (Mascia, et al., 2003; Fox, et al., 2006). Atâta vreme cât comportamentele umane stau la baza distrugerii mediului natural, este evidentă nevoia de a încerca modificarea acelor comportamente și a factorilor care contribuie la apariția sau menținerea lor, pentru a obține relații mai puțin nocive și mai sustenabile între oameni și restul speciilor. Teoriile și metodele de cercetare ale psihologiei se pot dovedi utile pentru atingerea acestui scop. Astfel, știința psihologică poate oferi răspunsuri importante pe de o parte pentru alegerea strategiilor celor mai eficiente de comunicare cu publicul țintit, iar pe de alta pentru înțelegerea și întărirea legăturilor dintre valori sau atitudini și comportamentele altruiste față de alte specii.

Interesul principal al acestei cercetări a fost acela de a contribui, prin informațiile pe care le aduce, la încurajarea unor comportamente altruiste față de speciile pe cale de extincție. În acest scop, ne-am propus să oferim cunoștințe noi și relevante atât în ceea ce privește strategiile eficiente de comunicare cu publicul, cât și înțelegerea relației dintre atitudini și comportamente care vizează conservarea.

În prima etapă a demersului de cercetare propus au fost investigați factorii psihologici și socio-demografici care se asociază cu atitudini favorabile față de celelalte specii de animale și măsura în care aceștia contribuie la predicția lor (Studiul 1). Astfel, a fost stabilit un model explicativ de predicție a atitudinilor față de animale, prin intermediul căruia a fost stabilită importanța pe care o au genul, deținerea unui animal de companie, atribuirile de tip antropomorfic și empatia față de animale. Mai mult, au fost adaptate și validate pentru populația vorbitoare de limba română trei instrumente de evaluare a constructelor: gândire antropomorfică, empatie față de animale și atitudini față de animale. De asemenea, diferențele de gen și cele în gândirea antropomorfică, apărute la nivelul atitudinilor și empatiei față de animale au dus la stabilirea unor modele de mediere care ajută la explicarea relațiilor dintre aceste variabile.

Etapa următoare a acestei teze s-a dorit examinarea factorilor care influențează intenția persoanelor de a dona bani pentru sprijinirea eforturilor de conservare a animalelor periclitare (Studiul 2). A fost aplicat modelul teoretic al comportamentului planificat (Ajzen, 1991), utilizat frecvent pentru a explica legăturile care apar între atitudini, norme subiective și dificultatea percepută a efectuării unui comportament și intenția persoanelor de a face acel comportament. Așadar, factorii investigați au fost atitudinile față de donarea de bani pentru conservare, controlul perceput și autoeficacitatea în legătură cu acest comportament și donațiile trecute. A fost necesară elaborarea și testarea pe publicul român a trei instrumente de măsură specifice ale acestor constructe. Modelul predictiv al intenției de a dona pentru conservarea animalelor cuprinde și factorii psihologici și socio-demografici investigați în studiul anterior: în timp ce atitudinile și empatia față de animale au o contribuție directă în modelul astfel obținut, genul, antropomorfismul și deținerea unui animal de companie pot fi considerați predictorii distali ai intenției de a dona pentru conservare.

În fine, o ultimă etapă a demersului de cercetare a constat în investigarea impactului pe care doi dintre factorii examinați în studiile anterioare îl exercită asupra disponibilității persoanelor de a dona bani pentru speciile periclitare. În Studiul 3 a fost analizat felul în care nivelul de antropomorfizare a unui animal periclitat și apartenența acestuia la o clasă taxonomică determină modificări în disponibilitatea oamenilor de a dona bani pentru specie. Date fiind rezultatele neașteptate ale acestui experiment, în Studiul 4 s-a aplicat o procedură asemănătoare menită să clarifice impactul pe care antropomorfizarea animalului îl are asupra sumei de bani donate, în funcție de activarea trăirilor empatice. Rezultatele acestor studii sugerează posibile soluții de comunicare menite să atragă sprijinul publicului față de speciile amenințate cu extincția.

Demersul de cercetare descris se concretizează în rezultate importante pentru găsirea unor strategii eficiente de comunicare și atingerea unui nivel mai crescut de înțelegere a atitudinilor, cognițiilor și emoțiilor indivizilor în legătură cu celelalte specii și salvagardarea lor.

CAPITOLUL 1. FUNDAMENTARE TEORETICĂ

1.1. Contextul interacțiunii dintre oameni și celelalte specii

Toate societățile umane coexistă cu speciile animale, iar interacțiunile dintre acestea sunt extrem de variate, mergând de la vânatoare, până la parazitare, sau parteneriat (Ingold, 1994). Termenul de utilizare a animalelor descrie o întreagă serie de comportamente pe care oamenii le fac pentru a beneficia de pe urma altor specii, de la intervențiile invazive asupra animalelor în cercetarea științifică, până la creșterea lor pentru blană sau carne, la creșterea lor ca animale de companie (Knight & Herzog, 2009). Prin studierea relațiilor om-animale se dorește o îmbunătățire a bună-stării oamenilor și animalelor. Domeniul de studiu al interacțiunii om-animale (IOA) este relativ nou. Teoriile explicative cele mai des vehiculate în domeniul IOA sunt teoria biofiliei (Wilson & Kellert, 1993), teoria suportului social, teoria atașamentului, teoria socio-cognitivă și o multitudine de modele generate pe baza acestor teorii, sau provenite din alt cadru conceptual. Nevoia adoptării unui cadru teoretic comun a fost de mai multe ori ridicată în domeniul cercetărilor interacțiunii om-animale (Poresky, 1989; Barba, 1995; Wilson, 1994;

Serpell, 2009). Studiile din domeniul IOA pot fi încadrate în una din categoriile principale de interes: efectele interacțiunii cu animalele asupra sănătății, bună-stării și interacțiunilor sociale ale oamenilor; atitudinile oamenilor față de animale și față de utilizarea acestora și politici și practici cu privire la animale în cadrul societății (Knight & Herzog, 2009). Studiul interacțiunilor om-animal ne poate oferi noi perspective asupra psihicului uman, asupra mecanismelor și proceselor care îl caracterizează și ne poate ajuta să aducem îmbunătățiri la nivelul bună-stării oamenilor și animalelor.

1.1.1. Efecte benefice ale interacțiunii dintre oameni și animale

Multe dintre beneficiile relațiilor apropiate dintre oameni și animalele lor de companie au fost dovedite și sunt recunoscute de comunitatea științifică (pentru o sumarizare v. Wells, 2009). S-au constatat beneficii la nivelul sistemului cardio-vascular (de ex.:Wilson, 1994) și s-a dovedit că animalele au un rol în ameliorarea stărilor de anxietate și a stresului (de ex: Barba, 1995; Apostol & Rusu, 2012). De asemenea, se pare că persoanele care au animale de companie sunt mai relaxate, mai mulțumite, mai energice și mai puțin singure (Barba, 1995). Prezența animalelor de companie crește percepția suportului social și contribuie la îmbunătățirea relațiilor sociale cu alte persoane (de ex:Wilson, 1994). Aceste beneficii au contribuit la utilizarea acestei resurse în cadrul serviciilor medicale. Terapia și activitățile asistate de animale constituie unul dintre domeniile aplicative în care animalele sunt folosite în intervenții terapeutice menite să amelioreze probleme de ordin psihologic, fiziologic, sau social (pentru o sumarizare v. Fine, 2000; Chandler, 2005).

1.1.2. Politici și practici cu privire la animale în cadrul societății

Cercetările din domeniul IOA au fost generate și din nevoia de a înțelege impactul pe care acestea le au la nivelul societății și implicațiile lor în sfere de interes public, precum crearea de politici și practici în legătură cu utilizarea animalelor. Interacțiunile între oameni și animale constituie o problemă de ordin social, datorită răspândirii lor într-o multitudine de arii ale vieții umane. Activismul social în domeniul protecției animalelor constituie o sferă de interes pentru cercetătorii din domeniul IOA. Investigarea atitudinilor față de animale și a factorilor de natură emoțională și cognitivă care contribuie la formarea sau la modificarea lor, constituie un prim pas pentru a înțelege mai în profunzime, a îmbunătăți și a sprijini această mișcare socială.

1.1.3. Conservarea speciilor de animale. Psihologia conservării, un domeniu de studiu emergent.

În prezent, conservarea biodiversității la nivel global reprezintă o problemă care trezește un interes crescut și constituie în egală măsură un motiv de îngrijorare. Potrivit Listei RoșiiTM a International Union for Conservation of Nature (IUCN) distrugerea biodiversității are în prezent un ritm mai crescut ca niciodată, multe specii ating praguri critice ale numărului de indivizi, în timp ce alte specii dispar (IUCN, 2012a). Cercetătorii au evaluat costurile conservării biodiversității la nivel global și au constatat o nevoie urgentă de a crește semnificativ investițiile destinate protecției biodiversității la nivel mondial (McCarthy, Donald, Scharlemann, et al., 2012). O parte considerabilă din finanțare vine de la organizațiile non-guvernamentale de profil din toată lumea în urma campaniilor de strângere de fonduri de la populație. Relativ puține cercetări îi pot ajuta pe activiști să afle care sunt factorii principali de care ar trebui să țină cont atunci când doresc să obțină fonduri pentru conservarea speciilor de animale. **Psihologia conservării** este un domeniu de cercetare de tip umbrelă, care aplică principiile, teoriile și metodele din varii ramuri ale psihologiei pentru a înțelege și a rezolva probleme legate de aspecte umane ale conservării. Domeniul este caracterizat de centrarea pe un scop comun, anume acela de a încuraja oamenii să se poarte cu grijă și considerație față de mediul natural (Saunders, 2003). Asociația Psihologilor Americani, prin intermediul Diviziei 34 (*Society for Environmental Population and Conservation Psychology*) definește psihologia conservării ca fiind studiul științific al relațiilor dintre oameni și restul naturii, ce are drept scop încurajarea conservării mediului natural. Având în vedere faptul că majoritatea problemelor de mediu sunt cauzate de comportamentele oamenilor, rezolvarea lor stă în modificarea acelor comportamente (Saunders, Brook, & Myers, 2006); din acest motiv psihologii pot juca un rol foarte important în demersurile pentru conservare. Totuși, cercetările relevante pentru acest domeniu sunt rare și disparate în interiorul a diferite discipline, simțindu-se clar nevoia replicării și continuării lor într-un cadru mai structurat.

1.2. Atitudini față de animale și față de utilizarea animalelor

Cercetările cele mai numeroase și care au contribuit cu cele mai multe rezultate la domeniul de studiu IOA sunt cele care investighează atitudinile față de animale și atitudinile față de comportamentul față de animale (Serpell, 2004).

1.2.1. Structura atitudinilor

Atitudinea este o tendință psihologică care se exprimă prin evaluarea unei entități drept favorabilă sau nefavorabilă (Eagly & Chaiken, 1993) și are o structură formată din trei componente: componenta afectivă, cea cognitivă și tendința de răspuns comportamental. Există mai multe modele care explică structura multidimensională a atitudinilor față de animale. De exemplu, Serpell (2004) propune un model bidimensional al atitudinilor față de animale, având ca factori motivaționali de bază: afectivitatea (răspunsul emoțional al oamenilor față de animale) și utilitatea (percepția persoanelor asupra valorii instrumentale a animalelor), iar din interacțiunea acestora pot apărea atitudini care să susțină interacțiunile tensionate și paradoxale pe care, uneori, oamenii le au cu animalele. În modelul propus de Hills (1993) structura tridimensională a atitudinii transpune mult mai bine, deoarece pe lângă

componenta afectivă și cea cognitivă (valori/credințe), apare și ceea ce putem considera componenta tendinței comportamentale: interesul față de utilizarea animalelor pentru beneficiul propriu.

1.2.2. Categoriile de atitudini

Inițial atitudinile față de animale au fost luate în considerare ca un concept unitar, iar primele scale de evaluare se referă la atitudinile față de animale în general (pentru review v. Poresky, 1989; Taylor & Signal, 2009). Ulterior, cercetătorii interesați de IOA au dezvoltat instrumente de măsură care să le satisfacă mai bine nevoile de cercetare, făcând diferența între diferite categorii de animale, de la animalele de companie, la animalele sălbatice, cele utilitare, sau cele dăunătoare.

1.2.3. Factori care pot influența formarea și/sau modificarea atitudinilor

Cercetările din domeniul atitudinilor față de animale au reușit să aducă în prim plan un număr destul de mare de variabile care influențează într-o anumită măsură modul în care oamenii gândesc și simt în legătură cu celelalte specii. Astfel, factorii care influențează atitudinile față de animale pot fi specifici animalului, individului uman sau culturii.

1.2.3.1. Caracteristicile animalelor care influențează atitudinea persoanelor

Având în vedere că speciile de animale pot fi extrem de variate atât din punctul de vedere al aspectului fizic, cât și al comportamentului și că aceste caracteristici sunt intrinseci animalului, este clar că oamenii fac diferența între ele pe baza acestor aspecte și este foarte probabil ca acestea să stea la baza formării inițiale a atitudinii față de ele. De exemplu, oamenii au o atitudine cu atât mai favorabilă față de animale cu cât acestea sunt mai apropiate din punct de vedere filogenetic de ei (Plous, 1993; Batt, 2009,) și cu cât sunt percepute ca fiind plăcute din punct de vedere estetic (Gunthorsdottir, 2001).

1.2.3.2. Factori individuali în funcție de care pot varia atitudinile

Femeile au în general atitudini mai favorabile față de animale și mai defavorabile față de maltratarea sau utilizarea lor (Herzog, 2007). Tinerii adulți tind să aibă atitudini mai favorabile decât persoanele de vârstă a treia, nivelul mai crescut de educație este asociat cu atitudini mai bune, iar persoanele care trăiesc în mediul rural au atitudini mai defavorabile și orientate către aspectul utilitar (Kellert & Berry, 1980). Persoanele care au sau au avut în copilărie animale de companie au o atitudine mai bună față de animale în general și sunt mai preocupate de modalitățile de utilizare a lor (Serpell, 2004; Hills, 1993). Anumite trăsături de personalitate precum extraversiunea și agreabilitatea, împreună cu un nivel ridicat de empatie prezic atitudini mai favorabile față de animale (Furnham et al., 2003). Cu cât o persoană are mai multe informații despre ele, cu atât va avea o opinie mai favorabilă la adresa animalelor (Serpell, 2004).

1.2.3.3. Factori culturali care contribuie la formarea/modificarea atitudinilor

Diferențele interculturale majore care apar în privința atitudinii față de animale ne arată faptul că acestea depind într-o anumită măsură de moștenirea culturală (Serpell, 2004) și că sunt preluate prin învățare socială și prin expunere la un anumit tip de experiențe. Așadar, atunci când scopul nostru este acela de a modifica atitudinile persoanelor față de animale, este foarte important să luăm în calcul reprezentările culturale pe care o anumită populație le are față de specii diferite și să încercăm să folosim mijloacele de comunicare care ne oferă cele mai mari avantaje în intervenția pe care dorim să o facem.

1.3. Gen, gândire antropomorfică și empatie în raport cu atitudinile față de animale și față de utilizarea acestora

1.3.1. Diferențe de gen observate în domeniul IOA

Există zone ale IOA în care pot fi observate diferențe semnificative între femei și bărbați, mai ales atunci când sunt luate în calcul atitudinile. De exemplu, un studiu desfășurat în 11 țări din Europa și Asia a arătat că femeile au atitudini mai favorabile decât bărbații față de bunăstarea și respectarea drepturilor animalelor (Phillips, et al., 2011). O cercetare de tip meta-analitic a 18 studii pe această temă a găsit o mărime a efectului moderată pentru aceste diferențe în atitudini, mică în ceea ce privește diferențele în atașament și mare la nivel comportamental (Herzog, 2007). Diferențele constatate între sexe, ne pot ajuta să înțelegem care sunt factorii responsabili pentru atitudini și comportamente în favoarea, respectiv defavoarea animalelor iar, odată determinați vom ști cum să intervenim pentru a-i modifica.

1.3.2. Credințe antropomorfe în legătură cu animalele

Antropomorfismul, deci atribuirea de experiențe mentale animalelor este „un fenomen comun, transcultural, specific unor anumite specii și aproape irezistibil” (Eddy, Gallup, & Povinelli, 1993, p. 88). Oamenii atribuie aceste experiențe în mod inegal: cu cât sunt mai apropiate de noi din punct de vedere filogenetic, cu atât tindem să le atribuim mai multe abilități cognitiv-afective (Eddy et al., 1993; Herzog & Galvin, 1997; Knight et al., 2009). Antropomorfismul este considerat important deoarece, cu cât o persoană este mai convinsă de faptul că unele animale pot să gândească și să simtă asemeni oamenilor, cu atât va avea atitudini mai favorabile unui tratament etic al acestora. Această relație pare să depindă de apropierea filogenetică dintre specii: cu cât gradul de înrudire este mai

mare, cu atât tindem să atribuim animalelor din specia respectivă abilități cognitive mai bune, deci să susținem un comportament etic față de acestea.

1.3.3. Empatia față de animale și empatia față de oameni

Definiția de lucru a empatiei adoptată în cercetarea de față este: abilitatea de a înțelege și împărtăși starea emoțională a altei persoane, respectiv a altui animal. Empatia are o structură multidimensională care e centrată pe două componente: înțelegerea (componenta cognitivă) și împărtășirea stării emoționale (componenta afectivă) a celuilalt (Eisenberg, 2000). Capacitatea de a empatiza, sau de a simți compasiune față de ceilalți este importantă deoarece direcționează comportamentele altruiste (de ex.: Eisenberg, 1988). Există studii ce au investigat relația dintre empatie și atitudinile față de animale, descoperind o asociere între o capacitate ridicată de a empatiza (cu alți oameni) și atitudini extrem de favorabile față de speciile non-umane (de ex.: Ascione, 1993; Preylo & Arikawa, 2008). Relația dintre aceste variabile pare să fie influențată și de credințele persoanelor în legătură cu capacitatea animalelor de a avea experiențe cognitive și afective asemănătoare cu ale oamenilor (Hills, 1995; Knight et al., 2004) și de gradul de idealism și de absolutism în convingerile morale al persoanelor (Galvin & Herzog, 1992; Wuensch, Jenkins & Poteat, 2002).

1.4. De la atitudini la comportament: Teoria comportamentului planificat (Ajzen & Fishbein, 1980; Ajzen, 1991)

Legătura dintre atitudini și comportament a fost pe larg studiată: se știe că atitudinile față de un comportament, respectiv față de obiectul vizat de anumite comportamente reprezintă unul dintre predictorii comportamentului (de ex: Armitage & Christian, 2003). Alți factori de natură psihologică, cum sunt autoeficacitatea, interesul investit într-o cauză, sau factori care țin de context, de exemplu felul în care este prezentată o solicitare, pot influența în mai mare măsură persoana, sau pot determina comportamente contradictorii atitudinilor. Este important ca acești factori să fie cunoscuți, deoarece astfel se poate orienta mai corect și mai eficient investiția de eforturi într-o campanie. Factorilor considerați posibili predictorii ai donațiilor pentru animale pe care i-am extras din literatura specifică domeniului IOA li se adaugă factori care s-au dovedit a fi predictorii importanți pentru comportamente considerate altruiste, dar orientate spre membri ai aceleiași specii și comportamente de protecția mediului înconjurător.

1.4.1. Teoria comportamentului planificat (TCP) (Ajzen & Fishbein, 1988; Ajzen, 1991)

Este printre primele teorii care, pentru a explica legătura dintre atitudini și comportament, aduce în discuție importanța factorilor mediator și moderator ai acesteia. *Intenția comportamentală* este principalul predictor al comportamentului și este factor mediator între atitudine și comportament. Aceasta se referă la totalitatea motivațiilor necesare pentru realizarea unui comportament, care reflectă decizia individului de a urma un curs de acțiune. Intenția comportamentală este influențată de *atitudinile față de acel comportament* (evaluarea globală pozitivă sau negativă a comportamentului) și de *normele subiective*, ce provin din presiunea percepută din partea celorlalte persoane semnificative. Având în vedere că o acțiune poate depinde, nu doar de controlul volițional al individului, ci și de factori externi, autorii au luat în considerare introducerea ca factor mediator a *controlului perceput asupra comportamentului*. Așadar, cu cât un comportament este perceput a fi mai simplu de executat, cu atât crește probabilitatea ca individul să aibă intenția de a-l face. TCP a fost aplicată și s-a dovedit a fi utilă în discipline diferite, de la asistență medicală, tehnologia informației, sociologie, la politici sociale și este modelul teoretic dominant în psihologia sănătății. Acest model teoretic nu a fost aplicat până în prezent în mod specific la comportamentul de donare pentru conservarea speciilor periclitate. Din acest motiv, am căutat exemplele cele mai apropiate, ce ar putea să ne ofere informații utile: comportamente prosociale de tipul donațiilor și comportamente ecologiste menite să protejeze mediul înconjurător.

1.4.2. Constructe ale Teoriei comportamentului planificat în contextul investigării comportamentelor altruiste

Există puține studii care aplică modelul sus-amintit la domeniul donațiilor prosociale (de ex.: Anker et al., 2010, Pilliavin, et al., 2009). Studii care vizează donarea de sânge, măduvă și organe, sau comportamentul de voluntariat, au arătat că TCP reprezintă un model explicativ bun pentru acest tip de comportamente. Aceste studii ne oferă un bun punct de pornire pentru realizarea unui instrument de măsură a structurii multidimensionale a atitudinilor față donarea de bani pentru conservarea speciilor. În același timp, ne oferă și o bază empirică pentru formularea de ipoteze în ceea ce privește ponderea dimensiunilor afectivă și cognitivă și a valenței atitudinii în predicția intenției de a dona fonduri pentru conservarea speciilor. Pe lângă atitudini, atât auto-eficacitatea cât și controlul perceput asupra comportamentului reprezintă predictorii importanți ai intenției de a dona (Anker et al., 2010).

1.4.2. Constructe ale Teoriei comportamentului planificat în contextul investigării comportamentelor ecologiste

Cercetări din psihologia mediului explică relațiile dintre nivelul de cunoștințe despre mediu, atitudinile despre mediu, motivații și comportamentele menite să combată schimbările climatice (de Frutos & Egea, 2011). Modelul testat în această cercetare evidențiază următoarele relații: atitudinile pozitive față de schimbările climatice sunt singurul predictor direct pentru comportamentele ecologiste; nivelul de cunoștințe și motivațiile ecologiste influențează direct atitudinile, având un efect mai mare asupra atitudinilor pozitive decât asupra celor negative; variabilele moderatoare cele mai importante sunt vârsta și valorile specifice țării de apartenență.

1.5. Sumar

Abordarea de față se înscrie în domeniul psihologiei conservării întrucât, făcând uz de principiile teoretice și metodologice din disciplinele înrudite ale psihologiei, are ca scop fundamental descoperirea de noi informații și strategii menite să contribuie la conservarea biodiversității și a resurselor naturale pentru a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor și a celorlalte specii de animale. Organizațiile competente atrag atenția asupra gravității problemelor de distrugere a biodiversității, asupra costurilor conservării și asupra consecințelor ignorării acestor circumstanțe. Pentru a obține susținerea publicului larg, specialiștii din domeniul conservării au nevoie să cunoască factorii socio-psihologici care influențează și determină comportamentele altruiste ale publicului față de animalele protejate de la extincție. Subiectul nostru de interes poate fi abordat din perspective diferite, ceea ce face ca informații valoroase să provină din domenii de studiu variate. Din acest motiv se face simțită nevoia de integrare și sistematizare a ceea ce este în acest moment o colecție de cunoștințe destul de vastă. Astfel, atât modelele teoretice, cât și structurile utilizate și datele empirice în legătură cu conservarea speciilor de animale au fost extrase și sistematizate din cadrul domeniului de studiu al IOA, din psihologia socială, cognitivă și cea a mediului înconjurător. Chiar dacă legătura dintre atitudini și comportamente relative la obiectul atitudinilor este, în general, bine documentată și susținută empiric, acesta nu este cazul și în domeniul IOA, sau al psihologiei conservării. Teoria comportamentului planificat ne oferă suportul teoretic de care avem nevoie pentru a studia relația dintre atitudinile față de animale, controlul perceput asupra comportamentului și auto-eficacitate și intenția comportamentală de a ajuta animalele pe cale de dispariție. Prin analiza efectuată asupra literaturii am urmărit și să determinăm în ce măsură este necesară și posibilă adăugarea la acest model teoretic consacrat a unor variabile specifice. Am identificat astfel posibilitatea de a include pe lângă structurile principale ale modelului, variabilele care par să contribuie la predicția atitudinilor față de animale: gândirea antropomorfică și empatia față de animale.

CAPITOLUL 2. SCOPURI, OBIECTIVE ȘI DEMERSUL DE CERCETARE

Cercetarea de față are ca **scop** sprijinirea și/sau stimularea comportamentelor de întraajutorare îndreptate spre speciile de animale amenințate cu extincția. Pentru aceasta este nevoie de înțelegerea în profunzime a factorilor și proceselor care influențează și determină decizia persoanelor de a susține conservarea speciilor de animale pe cale de dispariție. Având în vedere că mare parte a problemelor de mediu și extincție a faunei sălbatice sunt cauzate de comportamentul oamenilor este nevoie de o înțelegere detaliată a felului prin care aceste comportamente pot fi modificate. Întrucât avem de a face cu un comportament complex, la apariția căruia pot contribui o varietate de factori, este nevoie să-i identificăm posibilele antecedente și să stabilim care sunt cele mai relevante, să înțelegem dinamica și procesele dintre ele și, în fine, să testăm efectul acestora într-un cadru aplicativ. Am urmărit ca rezultatele acestui demers de cercetare să contribuie la eforturile organizațiilor de a-și cunoaște publicul țintă și de a-l educa, persuadea și valorifica în scopul protejării biodiversității. Datorită integrării studiilor de față în domeniul psihologiei conservării, care are drept scop încurajarea conservării mediului natural și urmărește îmbunătățirea calității vieții oamenilor și a celorlalte specii, am considerat necesară evidențierea permanentă a laturii aplicative a rezultatelor obținute în cercetările de față.

Astfel, **primul obiectiv** al acestei cercetări a fost acela de a investiga factorii psihologici și socio-demografici care se asociază cu atitudini favorabile față de animale și măsura în care aceștia contribuie la predicția lor (**Studiul 1**). Pentru aceasta a fost necesară adaptarea și validarea pentru populația românească a trei instrumente de evaluare a constructelor: gândire antropomorfică, empatie față de animale și atitudini față de animale. Un model explicativ de predicție a atitudinilor față de animale a fost stabilit. Mai mult, diferențele de gen și cele în gândirea antropomorfică, apărute la nivelul atitudinilor și empatiei față de animale au dus la stabilirea unor modele de mediere care contribuie la explicarea relațiilor dintre aceste variabile.

Al doilea obiectiv al acestei teze a fost investigarea factorilor care contribuie la intenția persoanelor de a sprijini financiar eforturile de conservare a biodiversității. Factorii investigați, potrivit modelului teoretic adoptat (**Studiul 2**), au fost atitudinile față de donarea de bani pentru conservare, control perceput și autoeficacitate în legătură cu acest comportament și donații trecute. Pentru evaluarea acestor constructe au fost elaborate și testate pe publicul român instrumente de măsură specifice. În modelul predictiv al intenției de a dona pentru conservare au fost integrați factorii psihologici și socio-demografici investigați în studiul anterior.

Un **al treilea obiectiv** a fost acela de a investiga rolul pe care o parte dintre factorii psihologici investigați în studiile anterioare îl au în determinarea comportamentelor de întraajutorare. Intervenția a doi factori de bază a fost examinată în cadrul studiilor experimentale: antropomorfizarea animalului și empatizarea cu acesta. În **Studiul 3** a fost analizat felul în care nivelul de antropomorfizare a unui animal pe cale de dispariție și apartenența acestuia la o clasă (mamifere vs. reptile) determină modificări în disponibilitatea oamenilor de a dona bani pentru specie. Au fost elaborate patru mesaje menite să atragă sprijinul publicului pentru o specie fictivă de animale pe cale de extincție, în interiorul căroră a fost manipulat nivelul de antropomorfizare și clasa de apartenență și apoi măsurat gradul de sprijin oferit de către participanți, în funcție de varianta citită. Date fiind rezultatele neașteptate ale acestui experiment, în **Studiul 4** s-a aplicat o procedură experimentală asemănătoare menită să clarifice impactul pe care tipul de descriere a animalului (antropomorfică vs. neutră) îl are asupra sumei de bani donate, în funcție de activarea trăirilor empatice (nivel crescut empatie vs. nivel scăzut empatie).

Această teză este **structurată** în conformitate cu motivația și obiectivele amintite mai sus. Astfel, am urmărit în primul rând identificarea unor factori care ar putea fi de impact în influențarea comportamentelor de întraajutorare a speciilor periclitate și stabilirea unui model teoretic care să permită studierea cât mai eficientă a acestora (*Capitolul 1*). În continuare, am adaptat, elaborat și validat pe populația românească instrumentele de evaluare necesare studierii constructelor investigate. Gândirea antropomorfică, empatia și atitudinile față de animale,

controlul perceput și autoeficacitatea asupra comportamentului, donații trecute și atitudinile față de donare explică într-o măsură considerabilă modificările în intenția de a dona bani pentru conservarea speciilor (*Capitolul 3*). În cele din urmă, am investigat modalitatea în care antropomorfizarea animalului poate influența disponibilitatea persoanelor de a dona bani pentru conservarea lui, în funcție de clasa de apartenență a animalului și de nivelul de empatie exprimat (*Capitolul 4*).

Metodologia a fost variată astfel încât să răspundă nevoilor de cercetare. În primul rând, *analiza critică a literaturii de specialitate* a permis identificarea factorilor de impact în interacțiunea om-animale, evaluarea și alegerea instrumentelor de măsură de încredere și stabilirea unui model teoretic potrivit. Validarea scalelor și testarea modelelor de predicție au fost realizate în cadrul unui *design corelațional transversal*. Două *studii experimentale* au fost elaborate pentru a clarifica tipul de relație dintre antropomorfizarea animalului, empatizarea cu acesta și disponibilitatea de a-l proteja de la extincție.

CAPITOLUL 3. FACTORI PSIHO-SOCIALI CARE INFLUENȚEAZĂ INTENȚIA PERSOANELOR DE A SUSȚINE CONSERVAREA BIODIVERSITĂȚII

În acest capitol este evaluată posibila influență pe care o serie de factori de natură psihologică și socio-demografică ar putea-o avea asupra intenției de a susține financiar eforturile de conservare. Primul studiu se centrează pe investigarea amănunțită a atitudinilor față de animale și a influenței pe care le au empatia față de animale, cognițiile de tip antropomorf și genul asupra acestora. A doua cercetare a acestui capitol își propune stabilirea factorilor psihologici care prezic intenția persoanelor de a contribui financiar la conservarea speciilor. Modelul predictiv obținut în urma celor două studii, reprezintă un punct de pornire important, atât din punct de vedere teoretic, cât și empiric, pentru investigarea ulterioară a factorilor care pot fi manipulați în vederea modificării intenției și comportamentelor altruiste față de animale.

3.1. STUDIUL 1. DIFERENȚE INDIVIDUALE ÎN ATITUDINILE FAȚĂ DE ANIMALE. ROLUL GENULUI, AL ANTROPOMORFISMULUI ȘI AL EMPATIEI

3.1.1. Introducere

Atitudinile față de animale constituie constructul psihologic cel mai des abordat în studiile referitoare la interacțiunea dintre oameni și celelalte specii (Serpell, 2004). Valoarea predictivă a atitudinilor în legătură cu diferitele tipuri de interacțiune cu animalele este recunoscută și investigată de către cercetătorii interesați (de ex.: Taylor, & Signal, 2009). Cu toate acestea, atitudinile față de animale nu au fost încă studiate în contextul conservării speciilor. Înainte de a introduce această variabilă în cercetările referitoare la conservare și la comportamentele altruiste față de animalele sălbatice, am considerat necesară o clarificare a conceptului și a dinamicii factorilor care îl influențează. De asemenea, a fost nevoie de identificarea unor instrumente de evaluare corespunzătoare și de adaptarea lor pentru populația vorbitoare de limba română.

Obiectivul principal al studiului de față este investigarea relațiilor care apar între atitudinile persoanelor față de animale și față de utilizarea lor și anumiți factori personali care s-au dovedit a avea o legătură cu acestea. În cadrul acestei cercetări ne propunem să facem mai multă lumină în ceea ce privește rolul diferențelor individuale la nivelul empatiei față de animale și al atribuirilor de tip antropomorfic în variațiile ce apar în atitudinile față de utilizarea animalelor.

Acesta este probabil primul studiu de anvergură cu această tematică realizat pe un eșantion din populația românească. Având în vedere factorii de natură socio-culturală care influențează în mod normal formarea și menținerea atitudinilor față de animale și utilizarea lor, studiul de față mai urmărește și replicarea unor legități observate până acum aproape în exclusivitate în populațiile occidentale.

3.1.2. Obiective specifice

Obiectiv specific 1

În primul rând ne propunem să investigăm apariția unei legături între factorii de natură socio-demografică, nivelul de empatie față de animale și cel de antropomorfism și atitudinile față de animale și utilizarea lor.

Obiectiv specific 2

Determinarea predictorilor principali ai atitudinilor față de animale și stabilirea importanței acestora, în funcție de contribuția fiecăruia la predicția varianței scorurilor.

Obiectiv specific 3

Clarificarea mecanismului prin care genul influențează atitudinile față de animale și a legăturii între gen, antropomorfism și componentele afectivă și cognitivă ale empatiei. Așadar ne propunem să investigăm dacă diferențele între bărbați și femei la nivelul atitudinilor față de animale pot fi explicate în mai mare măsură de diferențele de gen la nivelul empatiei față de animale.

3.1.3. Metodologia cercetării

Designul cercetării și procedură

Pentru a determina modul în care se asociază și covariază variabilele vizate am folosit un *design corelațional transversal*. Datele au fost culese online, iar accesul la participanți ne-a fost facilitat de către organizația non-guvernamentală pentru protecția mediului WWF-România. Participanții au primit un mesaj de invitație pe adresa personală de e-mail de unde au fost redirecționați către pagina de web a studiului nostru. Completarea tuturor scalelor (aproximativ 100 de întrebări) a luat în medie 14 minute.

Descrierea participanților

În această cercetare au fost analizate răspunsurile a 2683 de adulți români, suporterii ai unei organizații de protecția mediului. Dintre aceștia 1665 au fost femei (62%) și 1018 bărbați (38%) cu vârste cuprinse între 14 și 77 de ani ($M = 36.54$, $SD = 12.630$). Marea majoritate a participanților provine din mediul urban (90%) și are un nivel de educație foarte ridicat (73% au studii superioare). Mai bine de jumătate dintre participanții la studiu (56%) dețin în prezent unul sau mai multe animale de companie. Aproximativ 22% dintre ei a donat în trecut bani pentru conservarea unor specii de animale ($N = 624$).

Instrumente de măsură utilizate

Am înregistrat sexul și vârsta persoanelor, statutul pe piața muncii, nivelul de educație, mediul de reședință și venitul lunar brut și informații legate de posesia unui animal de companie în prezent și în trecut.

Testele utilizate pentru măsurarea variabilelor psihologice au fost adaptate din limba engleză și se regăsesc în anexele variantei extinse a tezei. Au fost utilizate: **Scala de Credințe privind mintea animalelor** – *Belief in Animal Mind* (Hills, 1995); **Scala de empatie față de animale** – *Empathy to Animals Scale* (Powell, 2010) și **Scala de Atitudini față de animale** – *Attitudes to Animals Scale* (Herzog, Betchart & Pittman, 1991).

3.1.4. Rezultatele cercetării

Pentru început, am prezis că la nivelul variabilelor psihologice măsurate se vor putea observa diferențe în funcție de variabilele socio-demografice. Pentru a verifica apariția și direcția acestor diferențe am efectuat teste-t pentru eșantioane independente, pentru variabilele nominale dihotomice. Acolo unde au apărut diferențe semnificative am calculat și mărimea efectului. Și în populația investigată de noi femeile tind să aibă atitudini față de animale mai favorabile decât bărbații: $t(2681) = 13.904$, $p < .001$. ($d = .54$). Rezultate sugerează existența unui efect destul de puternic al **genului** și asupra componentei emoționale a empatiei față de animale, cu o tendință a femeilor de a fi mai empatic și de a avea atitudini mai favorabile față de alte specii ($d = .57$). Persoanele care au unul sau mai multe **animale de companie** au atitudini semnificativ mai pozitive față de tratamentul corect al animalelor, decât cele care nu dețin animale de companie, $t(2681) = 10.609$, $p < .001$. ($d = .41$); de asemenea ele au tendința de a antropomorfiza animalele semnificativ mai crescută ($d = .32$) și le este cu mult mai ușor să își asume punctul de vedere al unui animal ($d = .64$), deci să empatizeze cu el.

Pentru a verifica dacă fiecare dintre factorii psihologici și socio-demografici analizați are un rol în predicția variației atitudinilor și care este ponderea fiecăruia în acest caz, am efectuat o analiză de regresie multiplă ierarhică. Am descoperit că atât o parte dintre variabilele socio-demografice (**gen, animal de companie**), cât și antropomorfismul și empatia față de animale constituie predictorii direcți ai atitudinilor față de animale și explică 33.6% din varianța atitudinilor ($R^2 = .336$). **Atribuirile de tip antropomorfic** îmbogățesc forța explicativă a modelului cu 8.8%, iar cele două sub-scale de empatie față de animale reprezintă predictorul cel mai însemnat pentru atitudinile față de animale. Componentele afectivă și cognitivă ale empatiei față de animale au ponderi diferite în puterea de a prezice varianța scorurilor scalei de atitudini. Subscala de **Preocupare empatică** (ETA-EC) este răspunzătoare pentru 27% din varianța AAS: $\beta = .338$, $t = 17.291$, $p < .001$, iar subscala de **Înțelegere a perspectivei** (ETA-PT) explică 18% din varianța totală a atitudinilor față de animale ($\beta = .192$, $t = 9.708$, $p < .001$).

Am presupus că genul influențează atitudinile față de animale mai degrabă prin impactul pe care îl are asupra componentei afective decât prin cel asupra componentei cognitive a empatiei față de animale. Am testat această ipoteză în cadrul unei analize de mediere multiplă. Relația dintre gen și atitudinile față de animale este mediată parțial de ambele componente ale empatiei față de animale (Sobel test = 13.1, $p < .001$). În timp ce doar 15% din efectul genului asupra atitudinilor este mediat de capacitatea de a empatiza cu animalele prin asumarea perspectivei acestora, efectul de mediere al componentei afective este semnificativ mai mare. Astfel, 52% din efectul total al genului asupra atitudinilor față de animale este mediat de tendința generală de a se preocupa de bunăstarea animalelor și de capacitatea de a simți compasiune față de acestea.

Mai mult, relația dintre nivelul de antropomorfism și atitudinile față de animale este mediată parțial de capacitatea de a empatiza cu animalele, atât la nivel cognitiv, cât și emoțional. Așadar, 61% din efectul total al antropomorfismului asupra atitudinilor față de animale este mediat de capacitatea generală de a empatiza cu animalele.

3.1.5. Concluzii și discuții

Din cunoștințele noastre, acesta constituie primul studiu de amploare în legătură cu atitudinile față de animale, efectuat pe populația noastră. Au fost preluate și adaptate pentru populația românească trei instrumente de măsură, care s-au dovedit a avea o consistență internă bună și au servit eficient scopul cercetării de față. Scala de Atitudini față de Animale (*Attitudes to Animals Scale*; Herzog, et al., 1991) este probabil cel mai utilizat chestionar pentru atitudinile persoanelor față de alte specii și utilizarea lor în societatea noastră. Pe lângă o consistență internă foarte bună ($\alpha = .85$) această scală s-a dovedit a avea și validitate de construct, datorită capacității acesteia de a discrimina între persoanele care în trecut au avut comportamente altruiste față de alte specii și cele care nu au declarat astfel de acțiuni. Și scalele de Credințe privind mintea animalelor (*Belief in Animal Mind*; Hills, 1995), respectiv Empatie față de animale (*Empathy to Animals Scale*, Powell, 2010) au avut o consistență internă bună ($\alpha = .69$, respectiv $\alpha = .87$).

Acesta a fost primul studiu care a permis verificarea relațiilor dintre empatia față de animale (nu cea față de oameni), variabilele socio-demografice, antropomorfism și atitudinile față de animale. Datorită structurii ei, scala de empatie față de animale a permis să descoperim efectele diferite pe care cele două componente ale empatiei le au asupra atitudinilor și relațiile dintre acestea și antropomorfism, respectiv genul persoanelor.

În urma analizelor efectuate am putut constata că diferențele de gen de la nivelul atitudinilor față de animale se datorează în principal deosebirilor care apar la nivelul trăirilor emoționale (de ex. de tip empatic), mai

degrabă decât unor deosebiri la nivel cognitiv (de tipul atribuirilor antropomorfe, care par să fie o tendință universală). Persoanele care au sau au avut animale de companie se dovedesc a fi și mai empaticе și mai predispuse să facă atribuiri de tip antropomorfic, spre deosebire de persoanele care nu au un animal pe lângă casă.

Genul, deținerea unui animal de companie, antropomorfismul și cele două componente ale empatiei față de animale au un rol unic semnificativ în a explica variația scorurilor la scala de atitudini. Procentul de variație explicat (33.6%) este considerabil superior celor obținute în studii anterioare (de ex. Taylor, & Signal, 2005), ceea ce ne face să considerăm că acesta este un model explicativ destul de bun.

Cercetarea de față a adus informații suplimentare în privința variabilelor care explică diferențele ce apar între femei și bărbați la nivelul atitudinilor față de animale. Fiind primul studiu amplu de acest gen efectuat pe populația românească, aduce informații valoroase în legătură cu atitudinile față de animale ale populației vizate și factorii de natură psihologică și socio-demografică ce le influențează.

3.2. STUDIUL 2. TEORIA COMPORTAMENTULUI PLANIFICAT ÎN PREDICȚIA INTENȚIEI DE A SUSTINE FINANCIAR CONSERVAREA BIODIVERSITĂȚII

3.2.1. Introducere

Prin studiul de față ne propunem să determinăm care sunt factorii cei mai relevanți care influențează decizia persoanelor de a sprijini eforturile de conservare a speciilor de animale pe cale de dispariție și implicarea efectivă la nivel comportamental în lupta pentru această cauză. Legătura dintre atitudinile față de animale și comportamente față de acestea nu a fost studiată la modul sistematic. Teoria comportamentului planificat reprezintă un instrument util și informativ în studierea factorilor care influențează apariția, modificarea și menținerea comportamentelor pro-sociale și legate de mediul înconjurător (De Groot, & Steg, 2007).

Având în vedere lipsa de structură la nivel teoretic a domeniului IOA, informațiile pe care le deținem în legătură cu atitudinile față de animale și importanța lor în contextul interacțiunilor dintre oameni și animale și dovezile care provin din psihologia socială și environmentală cu privire la factorii care determină și mențin comportamentul, în acest studiu am dorit să abordăm intenția de a dona bani pentru conservarea biodiversității și factorii determinanți ai acesteia, în contextul Teoriei comportamentului planificat.

3.2.2. Obiective specifice

Determinarea predictorilor principali ai intenției de a dona bani pentru conservarea animalelor și stabilirea importanței acestora, în funcție de contribuția fiecăruia la variația scorurilor.

Examinarea structurii multidimensionale a atitudinilor față de donație și a controlului perceput asupra comportamentului în contextul comportamentelor altruiste orientate spre animalele sălbatice.

În cele din urmă, ne propunem să cercetăm dacă modelul de bază poate fi îmbogățit cu variabilele care au fost găsite a fi relevante în relația cu atitudinile față de animale, cu funcție de predictor distali, ori moderatori: caracteristicile socio-demografice, antropomorfismul și empatia față de animale.

3.2.3. Metodologia cercetării

Designul cercetării și procedura

Acest studiu face parte din cercetarea mai amplă, care include și Studiul 1 al acestei teze. A fost utilizat un design corelațional transversal. Datele au fost culese online, în același timp cu cele analizate în primul studiu. Procedura este identică celei din prima cercetare descrisă mai sus. Completarea tuturor scalelor (aproximativ 100 de întrebări) a luat în medie 14 minute.

Descrierea participanților

Eșantionul de adulți români ($N = 2683$) este același cu cel descris în secțiunea de metode a studiului anterior al acestei teze.

Instrumente de măsură utilizate

Pe lângă datele de natură socio-demografică și răspunsurile la scalele de antropomorfism, empatie și atitudini față de animale au mai fost utilizate următoarele instrumente alcătuite pentru această cercetare:

- *Scala de măsură a atitudinilor față de donații destinate conservării speciilor* este un instrument care conține 24 de itemi menit să măsoare multidimensional atitudinile persoanelor față de a dona bani pentru conservarea speciilor. Aceasta se prezintă sub forma a trei întrebări (componentele afectivă, cognitivă și globală), fiecare cu câte opt atribute care trebuie evaluate (cu valență pozitivă sau negativă).

- *Scala de evaluare a controlului perceput asupra comportamentului și autoeficacității* conține șase itemi meniți să măsoare controlul asupra comportamentului, auto-eficacitatea în privința donării de bani pentru conservare.

- *Scala de măsură a intenției de a contribui financiar la conservarea speciilor*. Instrumentul este compus din cinci itemi meniți să evalueze măsura în care subiecții s-au gândit și își propun să doneze o sumă oarecare de bani pentru sprijinirea eforturilor de conservare.

- *Comportament trecut*. Am folosit două întrebări pentru a afla dacă participanții la studiu au donat vreodată bani pentru a sprijini conservarea biodiversității

Instrumentele de măsură utilizate în această cercetare sunt descrise pe larg în teza extinsă și prezentate în forma completă în cadrul anexelor.

3.2.4. Rezultatele cercetării

Analizând matricea de corelații Pearson (v. Tabelul 10 în varianta extinsă a tezei) s-a constatat că variabilele incluse în design covariază în proporții diferite. Pentru a verifica dacă fiecare dintre factorii psihologici și socio-demografici analizați are un rol în predicția variației intențiilor și care este ponderea fiecăruia în acest caz, am efectuat mai multe analize de regresie multiplă ierarhică.

Modelul final obținut $F(6, 2676) = 764.709, p < .001$ include următorii predictorii unici cu un rol semnificativ statistic în explicarea varianței scorurilor la scala de Intenții: controlul perceput asupra comportamentului, autoeficacitatea, donatiile trecute, atitudinile pozitive față de donații, atitudinile față de animale și empatia față de animale. Acest model e responsabil pentru un procent total de 63.1% din varianța intenției. Atunci când controlăm efectul celorlalte variabile independente, credințele în ceea ce privește ușurința cu care poate fi făcut comportamentul au o contribuție unică la forța explicativă a modelului de 6,9% ($sr^2 = 0.069$), iar cele în legătură cu încrederea în propria capacitate de a efectua comportamentul sunt responsabile pentru 13,6% ($sr^2 = 0.136$) din varianța explicată. Dintre subscalele de atitudini față de donații, doar cea care evaluează atitudinile pozitive și include dimensiunile cognitivă și afectivă contribuie semnificativ la explicarea varianței intențiilor: $\beta = .118, t = 8.101, p < .001$. Comportamentul trecut pare să fie un predictor destul de însemnat, fiind răspunzător pentru 4,4% ($sr^2 = 0.044$) din varianța totală explicată a intenției. Modelul teoretic inițial a fost îmbogățit, în mică măsură, cu două variabile ce au fost introduse în baza rezultatelor la studii anterioare (empatia), dar și în baza teoriei (atitudinile față de animale). Astfel, deși atitudinile față de animale ($\beta = .072, t = 5.088, p < .001$) sunt răspunzătoare pentru doar 1% ($sr^2 = 0.009$) din varianța explicată la nivelul variabilei criteriu, iar empatia față de animale ($\beta = .053, t = 3.963, p < .001$) mai contribuie cu mai puțin de 1%, ambele variabile sporesc puterea explicativă a modelului obținut.

Genul, deținerea unui animal de companie și antropomorfismul reprezintă un antecedent distal al intenției de a susține conservarea speciilor, efectul lor fiind mediat de atitudinile față de animale. Astfel, 98% din efectul total al genului asupra intenției este datorat efectului de mediere al atitudinilor. De asemenea, 41% din efectul pe care deținerea unui animal de companie o are asupra intenției de a ajuta alte animale se datorează implicării în acest proces a atitudinilor față de animale. O altă analiză de mediere efectuată a scos în evidență faptul că tendința indivizilor de a antropomorfiza animalele influențează intenția acestora de a contribui financiar la protejarea lor și pe cale directă, dar și prin intermediul atitudinilor generale la adresa acestora.

3.2.5. Concluzii și discuții

Deși este cunoscut faptul că în momentul de față ritmul extincției speciilor este foarte accelerat la nivel mondial (IUCN, 2012), puține studii ce pot fi incluse în domeniul umbrelă al psihologiei conservării au abordat acest aspect (de ex.: DeKay, & McLelland, 1996; Gunthorsdottir, 2001). Lipsa fondurilor pentru susținerea eforturilor de conservare este una dintre problemele majore cu care se confruntă organizațiile de profil guvernamentale sau non-profit (McCharthy et al., 2012), iar acestea apelează la publicul larg pentru a-și suplimenta resursele. Factorii cognitivi, emoționali și atitudinali sau socio-demografici implicați în decizia de a susține conservarea trebuie să fie cunoscuți pentru a putea fi manipulați în mesaje persuasive sau informative.

Instrumentele elaborate au avut la bază atât considerente de ordin teoretic cât și empiric, s-au dovedit a fi sigure și au servit bine scopul cercetării.

Din punct de vedere al statutului socio-economic și psihologic, donatorii au un profil diferit față de cei care nu au donat: au un nivel mai crescut de educație, locuiesc în mediul urban, au venituri mai mari și dețin animale de companie. Donatorii au atitudini mai favorabile față de animale și față de donații și intenții mai pronunțate de a dona bani în viitor. Aceste informații se pot dovedi utile în alegerea publicului țintă a campaniilor de strângere de fonduri pentru conservare. În același timp, ne oferă informații importante și în privința curențelor la nivel educațional care pot fi întâlnite în cazul persoanelor care au un statut socio-economic mai puțin favorabil.

Cercetarea de față contribuie la evoluția domeniului psihologiei conservării punct de vedere teoretic (TCP constituie un model teoretic solid și informativ în ceea ce privește comportamentele legate de conservare și protecția biodiversității); din punct de vedere metodologic (introduce instrumente de măsură menite să surprindă structura multidimensională a constructelor specifice TCP); la nivel empiric, prin informațiile pe care le aduce în legătură cu caracteristicile socio-demografice și psihologice ale susținătorilor cauzelor de mediu și ale donatorilor din țara noastră, prin datele privitoare la factorii cei mai importanți care au un impact asupra intenției persoanelor de a contribui cu bani la conservarea speciilor de animale sălbatice. Aceste informații se pot dovedi extrem de utile în alcătuirea campaniilor de educare și sensibilizare a publicului larg și, mai cu seamă, ele pot fi utilizate în crearea campaniilor de strângere de fonduri pentru conservarea biodiversității.

CAPITOLUL 4. CARACTERISTICI ALE ANIMALELOR ȘI FACTORI COGNITIVI ȘI EMOȚIONALI CARE DETERMINĂ MODIFICĂRI ÎN DISPONIBILITATEA DE A PLĂTI PENTRU CONSERVARE

4.1. STUDIUL 3. ANTROPOMORFISM, APROPIERE FILOGENETICĂ ȘI DISPONIBILITATEA DE A PLĂTI PENTRU CONSERVARE

4.1.1. Introducere

Cercetări legate de conservarea speciilor pe cale de dispariție au pus în evidență și anumite caracteristici ale animalelor, care pot să influențeze decizia persoanelor de a le ajuta. Cercetătorii presupun că oamenii tind să aibă atitudini mai favorabile față de speciile de animale care aparțin clasei mamiferelor, în defavoarea păsărilor, reptilelor, peștilor și nevertebratelor (DeKay, & McLelland, 1996; Eddy et al., 1993). Se crede că manifestarea

acestei preferințe poate fi explicată cu ajutorul Principiului asemănării (Plous, 1993), potrivit căruia oamenii au tendința să aprecieze mai mult animalele care sunt mai asemănătoare lor din punct de vedere fizic, cognitiv-emoțional, sau comportamental. Aceste diferențe care apar la nivelul atitudinilor ar explica diferențele care se crede că apar în disponibilitatea de a proteja speciile de la dispariție.

Din cercetările în legătură cu antropomorfizarea animalelor cunoaștem faptul că persoanele tind să antropomorfizeze mai mult mamiferele, decât păsările și decât reptilele (Hills, 1995). Mai mult, un studiu experimental recent (Butterfield, Hill, & Lord, 2012) arată că participanții care au fost puși să antropomorfizeze un animal de companie au fost mai dispuși să îi ofere ajutor, decât cei care nu au fost determinați să îi atribuie caracteristici tipic umane.

Organizațiile care luptă pentru conservare elaborează adesea mesaje prin care încearcă să manipuleze exact această tendință a oamenilor de a atribui animalelor calități umane. Efectul acestei strategii nu a fost investigat în mod sistematic până în prezent. Așadar, presupunând că un factor determinant important care stă la baza modificării atitudinilor, respectiv a comportamentelor față de animale este constituit de atribuirile de tip antropomorfic, ne-am propus să investigăm această relație în contextul disponibilității de a susține conservarea animalului prin donarea de bani.

4.1.2. Obiective specifice

Ne-am propus să investigăm impactul pe care îl au antropomorfizarea animalului și clasa din care face parte în disponibilitatea persoanelor de a contribui la protejarea lui, prin donarea de bani. Plecând de la supoziția că eventualele diferențe la nivelul atitudinilor și comportamentelor ce vizează animale din clase diferite au la bază atribuire antropomorfe făcute preferențial, am investigat rolul pe care îl are amorsarea antropomorfismului în a determina schimbări în intenția de a ajuta animalele.

4.1.3. Metodologie

Descrierea participanților

La cercetare au participat 225 de persoane, dintre care 148 femei (65.8%) și 77 bărbați (34.2%) cu vârste cuprinse între 14 și 65 de ani ($M = 36.32$, $SD = 12.611$). Marea majoritate a participanților provine din mediul urban (90%) și are un nivel de educație foarte ridicat (70% au studii superioare). Mai bine de jumătate dintre participanții la studiu (60%) dețin în prezent unul sau mai multe animale de companie. Este vorba despre un eșantion de conveniență, obținut pe bază de participare voluntară, în urma unei invitații primite prin e-mail.

Designul și procedura cercetării

Pentru a testa ipotezele propuse, am implementat un *design experimental bifactorial cu eșantioane independente*. Variabila dependentă este reprezentată de disponibilitatea de a plăti pentru conservare. Variabilele manipulate sunt clasa și descrierea animalului. Variabila independentă clasa animalului are două modalități: mamifer și reptilă, iar descrierea animalului variază între cele două modalități: antropomorfică și neutră.

Au mai fost măsurate variabilele socio-demografice: sex, vârstă, nivel de educație, loc de reședință și deținerea unui animal de companie și antropomorfismul ca trăsătură.

Datele au fost culese online, după ce participanții au accesat un link direct din mesajul de invitație primit la adresa electronică. Softul utilizat a permis randomizarea aleatorie a participanților în unul din cele 4 grupuri: Grup 1 – mamifer + descriere antropomorfică, Grup 2 – mamifer + descriere neutră, Grup 3 - reptilă + descriere antropomorfică și Grup 4: reptilă + descriere antropomorfică. Participanții au citit unul din cele patru mesaje, prezentat ca un articol dintr-o revistă de specialitate. Apoi persoanele erau rugate să furnizeze o sumă de bani pe care ar fi dispuși să o doneze pentru conservarea animalului despre care tocmai citiseră. După ce au completat și scala de antropomorfism trăsătură, subiecții au fost informați în legătură cu scopul adevărat al studiului. Completarea procedurii durează în medie 5 minute.

Descrierea instrumentelor utilizate

În acest studiu am folosit **Scala de credințe privind mintea animalelor** (*Belief in animal mind*, Hills, 1995), ce a fost descrisă în secțiunile anterioare ale acestui rezumat.

Textul de manipulare a fost construit de către autor pe baza unei cercetări despre antropomorfizarea animalelor de companie (Butterfield et al, 2012). Textul a fost prezentat ca fiind extras dintr-o cunoscută revistă despre natură, de la secțiunea Știri despre biodiversitate. Pentru elaborarea și testarea textului am apelat la doi experți: un biolog și un psiholog. Cele patru texte diferă doar prin prisma clasei animalului și a atributelor, sau adverbilor folosiți în descriere. De exemplu, în varianta antropomorfică animalul fictiv denumit tartoga este *timid* și *drăgăstos* cu puii, în timp ce în varianta neutră tartoga e prezentată ca un animal *solitar* și *vigilent* cu puii. Zece astfel de atribute ale animalului au fost generate și manipulate de la o variantă la cealaltă. Textul reprezintă o descriere a comportamentelor animalului și a habitatului și problemelor speciei legate de supraviețuire. Potrivit știrii, animalul este declarat specie pe cale de extincție de către IUCN.

Variabila dependentă **disponibilitatea de a plăti pentru conservare** a fost măsurată cu ajutorul unei întrebări cu răspuns forțat, la care participanții trebuie să răspundă ce sumă din totalul de 500 de lei ar dona pentru salvarea de la extincție a speciei tartoga (*Tartrix pavonia*) și ce sumă ar dona pentru alte cauze similare? Softul întrebării a fost setat de așa natură încât să nu permită donarea unei sume mai mari sau mai mici de 500 de lei.

4.1.4. Rezultatele cercetării

Pentru testarea ipotezelor experimentale a fost efectuată o analiză de varianță a mediilor cu comparații între cele patru eșantioane independente.

Ipoteza 1

1.a. Ipoteza conform căreia participanții vor dona în medie la fel de mulți bani pentru un mamifer, ca pentru o reptilă ($M_{G1,2} = 204.67$, $SD = 103.24$, $N = 106$; $M_{G3,4} = 212.94$, $SD = 106.25$, $N = 119$) este confirmată. Efectul principal al variabilei independente clasa animalului ($F_{(1, 224)} = .504$, $p = .478$) asupra variabilei dependente este nesemnificativ statistic. Așadar, dacă nu luăm în calcul efectul descrierii animalului, simpla apartenență la o clasă sau alta nu îi determină pe participanții din lotul de față să doneze sume diferite pentru mamifere și pentru reptile.

1.b. Ne-am așteptat ca participanții să doneze în medie mai mulți bani pentru animalul descris în termeni antropomorfici decât pentru cel descris în termeni neutri, iar această ipoteză nu poate fi susținută de datele colectate. La nivelul variabilei dependente nu se observă un efect semnificativ statistic al variabilei independente descrierea animalului: $F_{(1, 224)} = .007$, $p = .935$.

1.c. În fine, rezultatele cele mai informative provin din testarea ipotezei conform căreia participanții vor dona în medie mai mulți bani pentru mamiferul descris în termeni antropomorfici și pentru reptila descrisă în termeni antropomorfici, decât pentru mamiferul descris în termeni neutri și decât pentru reptila descrisă în termeni neutri. La nivelul variabilei dependente se observă un efect semnificativ statistic al interacțiunii dintre cele două variabile independente clasa și descrierea animalului $F_{(1, 224)} = 5.514$, $p = .020$, în consecință această ipoteză se confirmă și putem afirma că există 95% șanse ca diferențele între mediile sumei donate pentru conservare ($M_{G1} = 218.97$, $SD = 103.37$, $N = 58$; $M_{G2} = 187.40$, $SD = 101.46$, $N = 48$, $M_{G3} = 196.17$, $SD = 111.52$, $N = 60$; $M_{G4} = 230.00$, $SD = 98.64$, $N = 59$) să se datoreze manipulării experimentale și nu șansei. Contrar așteptărilor inițiale, atunci când descrierea este antropomorfică, persoanele tind să doneze mai mulți bani pentru mamifere, decât pentru reptile. În condiția descrierii neutre, reptila obține donația cea mai generoasă, spre deosebire de mamifer.

Ipoteza 2

Am presupus că tendința participanților de a antropomorfiza animalele va influența performanța lor la acest experiment și am dorit să controlăm această posibilitate. S-a verificat dacă efectele observate își modifică mărimea atunci când avem de a face doar cu subiecții care au un nivel de antropomorfism mediu, sau apropiat de medie. O a doua analiză de varianță a fost efectuată pe eșantionul obținut în urma selectării participanților care au un nivel mediu de antropomorfism ($\pm 1 SD$). Efectele semnificative din punct de vedere statistic sunt aceleași: niciun efect principal semnificativ, efect de interacțiune semnificativ. Luând în calcul persoanele cu un nivel mediu al trăsăturii de antropomorfizare, relația de moderare observată ($F_{(1, 138)} = 6.585$, $p = .011$) trece de la o mărime a efectului mică ($\eta^2 = .024$), la una moderată ($\eta^2 = .047$).

4.1.5. Concluzii și discuții

Rezultatele pun în evidență faptul că relația dintre tipul de descriere utilizat în mesaj și suma de bani pe care participanții sunt dispuși să o doneze pentru protejarea speciei este moderată de clasa din care face parte animalul. Așadar, datele experimentului de față dovedesc că distincția dintre o descriere de tip antropomorfic și una în termeni neutri a unui animal este informativă atunci când se urmărește obținerea de sprijin pentru conservarea speciei, doar dacă clasa din care face parte este pusă în evidență. De cele mai multe ori, acest lucru este inevitabil: chiar dacă apartenența la clasă a unui animal nu este menționată la modul explicit, persoanele știu, în general, să facă automat această categorizare.

Aceste rezultate sugerează faptul că mecanism cognitiv presupus al antropomorfizării funcționează numai în anumite situații. Cu alte cuvinte persoanelor le este foarte ușor să antropomorfizeze specii de mamifere, dar au dificultăți în a antropomorfiza specii de reptile. Astfel, putem specula că diferențele apărute se datorează fenomenului de disonanță cognitivă, care apare la citirea textului ce prezintă reptila antropomorfizată, respectiv mamiferul descris neutru.

Experimentul dovedește că antropomorfizarea animalelor prin campanii ar putea da roadele scontate, însă doar în cazul speciilor de mamifere. De asemenea, se poate observa că persoanele sunt dispuse să doneze în egală măsură pentru reptile și pentru mamifere, atâta timp cât mesajul este cel potrivit.

4.2. STUDIUL 4. ANTROPOMORFISM ȘI EMPATIE ÎN DISPONIBILITATEA DE A PLĂTI PENTRU CONSERVARE

4.2.1. Introducere

Faptul că o descriere antropomorfică generează comportamente altruiste pentru mamifere, dar lipsa antropomorfizării are același efect în cazul reptilelor, ne face să credem că nu antropomorfizarea este cel mai important mecanism responsabil pentru modificările atitudinale, respectiv comportamentale. Din studiile precedente cunoaștem faptul că empatia este un factor determinant esențial care stă la baza comportamentelor altruiste (de ex.: Eisenberg, 2000). Din cunoștințele noastre, până în acest moment relația de cauzalitate dintre empatie și înțajutorarea animalelor nu a fost stabilită în studii empirice. Prin prisma acestor informații, considerăm că va fi interesant de clarificat relația dintre antropomorfizare și empatie față de animale în raport cu disponibilitatea de a ajuta specia. Putem presupune că este posibil să existe diferențe între rolul pe care îl are empatia în relația dintre descrierea animalului și disponibilitatea de a-l proteja. Diferența între felul în care este perceput animalul și felul în

care este prezentat poate duce la efecte contradictorii. Din acest motiv, o descriere în termeni neutri ar putea genera răspunsuri mai favorabile atunci când este încurajată empatizarea cu animalul, în timp ce efectul unei descrieri în termeni antropomorfici ar putea fi potențat de intervenția empatiei. În acest context, este nevoie să se stabilească ce rol joacă antropomorfizarea și empatizarea cu animalul în determinarea comportamentelor de întraajutorare.

4.2.2. Obiective specifice

În studiul descris aici ne-am propus să investigăm impactul pe care îl are capacitatea de a empatiza cu animalul asupra relației dintre antropomorfizarea animalului și disponibilitatea persoanelor de a contribui la protejarea lui, prin donarea de bani.

Pe de o parte, am avut ca obiectiv clarificarea efectului descrierii asupra disponibilității de a plăti, pe care cercetarea anterioară l-a evidențiat.

Pe de altă parte, ne-am propus să confirmăm apariția unor diferențe la nivelul disponibilității oamenilor de a susține specia de animale descrisă, în funcție de gradul de empatie sugerat.

Așadar, am avut ca obiectiv clarificarea rolului pe care atât antropomorfizarea cât și empatizarea îl au în raport cu adoptarea unor comportamente de întraajutorare a animalelor.

4.2.3. Metodologie

Descrierea participanților

La cercetare au luat parte 228 de persoane, dintre care 117 au fost eliminate în urma analizelor inițiale menite să asigure controlul unor posibile variabile confundate. Dintre cele 111 persoane rămase în analizele finale, 76 au fost femei (68.5%) și 35 bărbați (31.5%) cu vârste cuprinse între 17 și 68 de ani ($M = 39.21$, $SD = 13.21$). Marea majoritate a participanților provine din mediul urban (89%) și are un nivel de educație foarte ridicat (peste 70% dețin cel puțin diplomă de licență). Mai bine de jumătate dintre participanții la studiu (63%) dețin în prezent unul sau mai multe animale de companie, iar cei mai mulți dintre ei (85%) declară că au avut și în trecut.

Designul și procedura cercetării

Pentru a testa ipotezele propuse, am implementat un *design experimental bifactorial cu eșantioane independente*.

Variabila dependentă este reprezentată de **disponibilitatea de a plăti pentru conservare** și este operaționalizată, la fel ca în studiul anterior, pe baza unui număr prim, care denotă o sumă de bani. Variabilele manipulate sunt descrierea animalului și nivelul de empatie. Variabila independentă **descrierea animalului** variază între cele două modalități: antropomorfică și neutră. Variabila **nivel de empatie** are două modalități: nivel crescut de empatie și nivel scăzut de empatie.

În vederea obținerii unui control experimental mai strict, au fost măsurate în primul rând antropomorfismul și empatia ca trăsătură. Variabilele socio-demografice: sex, vârstă, nivel de educație, loc de reședință și deținerea unui animal de companie sunt luate în considerare ca variabile etichetă și controlate de asemenea în cadrul analizelor.

Procedura urmărită în acest studiu este foarte asemănătoare celei descrise în subcapitolul anterior: participanții au accesat un link direct din mesajul de invitație primit prin e-mail. După ce au primit câteva informații generale despre cercetare aceștia au răspuns la întrebările socio-demografice. La pagina a doua a studiului, pe care a fost afișat mesajul în care erau manipulate variabilele independente, a fost fixat un filtru menit să asigure randomizarea aleatorie a participanților în unul din cele 4 grupuri experimentale: Grup 1 – descriere antropomorfică + empatie crescută, Grup 2 – descriere neutră + empatie redusă, Grup 3: descriere antropomorfică + empatie redusă și Grup 4: descriere neutră + empatie redusă. După manipularea experimentală, filtrul a fost eliminat. Imediat după ce citeau textul alocat, participanții erau verificați pentru a constata dacă manipularea a avut efectul scontat. A urmat măsurătoarea pentru variabila dependentă, unde persoanele erau rugate să furnizeze o sumă de bani pe care ar fi dispuși să o doneze pentru conservarea animalului despre care tocmai citiseră. În cele din urmă, subiecții au fost rugați să completeze scalele de antropomorfism și empatie față de animale. Apoi au fost informați în legătură cu scopul adevărat al studiului. Pe ultima pagină, au fost afișate explicații cu privire la necesitatea experimentatorului de a prezenta informații neadevărate, împreună cu adresa de contact unde participanții puteau să pună întrebări sau să lase comentarii. Completarea acestei proceduri durează aproximativ 7 minute.

Descrierea instrumentelor utilizate

În acest studiu am folosit aceleași instrumente de măsură a gândirii antropomorfe și empatiei față de animale utilizate în cercetările anterioare ale acestei teze. **Scala de credințe privind mintea animalelor** (*Belief in animal mind*, Hills, 1995), respectiv **Scala de Empatie față de animale** (*Empathy to animals*, Powells, 2010)

Textul de manipulare a fost identic cu cel utilizat în studiul anterior (4.1.) și a fost construit în urma consultării cercetărilor în domeniu (Butterfield et al, 2012; Huddy, & Gunthorsdottir, 2000). Singurele diferențe au fost înlocuirea substantivelor „mamifer”, respectiv „reptilă” cu „o nouă specie” și modificarea denumirii animalului. Noua denumire comună a animalului (norseta) cât și cea științifică (*Narrus antiopa*) au fost alese de către experții consultați, dintr-o lista de zece astfel de denumiri generate de cercetător, ca o a doua opțiune. Cele două texte diferă doar prin prisma atributelor și adverbilor folosite în descriere.

Aceste versiuni ale textului se combină cu **instrucțiunile pentru modificarea nivelului de empatie**. Această metodă de manipulare a nivelului empatiei a fost preluată din cercetări similare și adaptată la limba română (după van Lange, 2008). În condiția de nivel crescut al empatiei, participanții erau rugați să citească textul care urmează (despre animalul norseta) încercând să își imagineze cât mai detaliat cum se simt animalele în situația

descrișă și cum le este afectată viața. Instrucțiunile pentru un nivel scăzut de empatie îi îndeamnă pe cititori să fie cât mai obiectivi și mai detașați în timp ce evaluează descrierea animalului.

Variabila dependentă **disponibilitatea de a plăti pentru conservare** a fost adaptată după procedura utilizată de Tisdell și colab. (2004) pentru a evalua același construct și este identică cu cea folosită în experimentul anterior al tezei.

4.2.4. Rezultatele cercetării

În primul pas a fost analizat atât efectul pe care l-a produs manipularea variabilei independente descrierea animalului, cât și cel produs de manipularea empatiei. Participanții pentru care manipulările nu au funcționat la nivelul prag minim stabilit pentru una sau ambele variabile independente au fost eliminați din analizele ulterioare (8%). În pasul următor, pentru a controla efectul pe care niveluri prea ridicate sau prea scăzute ale antropomorfismului și empatiei ca trăsătură le-ar putea avea asupra rezultatelor, au fost păstrați în eșantion doar participanții cu scoruri situate într-un interval mediu ($\pm 1 SD$) la ambele scale. Astfel a fost obținut lotul principal, pe care a fost testată ipoteza experimentală ($N = 111$). În continuare, a fost efectuată o analiză de varianță a mediilor cu comparații între cele patru eșantioane independente (ANOVA- Univariate).

1.a. Ipoteza conform căreia participanții vor dona în medie mai mulți bani pentru un animal descris în termeni antropomorfici ($M_{G1,3} = 209.81$, $SD = 111.68$, $N = 52$) decât pentru unul descris în termeni neutri ($M_{G2,4} = 212.63$, $SD = 98.34$, $N = 59$) nu a fost confirmată: ($F_{(1, 110)} = .001$, $p = .975$);

1.b. Am mai presupus că participanții vor dona în medie mai mulți bani în condiția de empatie crescută ($M_{G1,2} = 233.92$, $SD = 101.28$, $N = 60$), decât în cea de empatie redusă ($M_{G3,4} = 184.71$, $SD = 102.49$, $N = 51$), iar această ipoteză se confirmă. Datele obținute arată că la nivelul variabilei dependente există un efect semnificativ statistic al variabilei independente nivel de empatie: $F_{(1, 110)} = 5.899$, $p = .017$;

1.c. În cele din urmă am testat ipoteza potrivit căreia la nivelul variabilei dependente se va observa un efect semnificativ statistic al interacțiunii dintre cele două variabile independente, însă direcția acestui efect nu a putut fi prezisă, urmând a fi explorată. Această sub-ipoteză a fost confirmată, putând afirma cu o probabilitate de 95% că diferențele constatate la nivelul sumelor de bani donate pentru conservarea speciei se datorează variației simultane a descrierii animalului și a nivelului de empatie: $F_{(1, 110)} = 4.348$, $p = .039$.

Efectul de interacțiune care a fost pus în evidență este totuși diferit de cel presupus: atunci când descrierea este antropomorfică, persoanele tind să doneze la fel de mulți bani indiferent de instrucțiunile pe care le primesc legate de nivelul de empatie. În schimb, în condiția descrierii neutre, nivelul empatiei are un rol semnificativ, deoarece atunci când este crescut donațiile sunt mai mari, iar când este scăzut donațiile se află la cea mai scăzută valoare.

4.1.5. Concluzii și discuții

Contrar așteptărilor, simpla descriere a animalului în termeni antropomorfici ori neutri nu pare să aibă un efect unic asupra deciziei de a-l ajuta: participanții au donat aproximativ în egală măsură pentru animalele umanizate și pentru cele neutre. Totuși, această relație variază în funcție de măsura în care donatorul empatizează sau nu cu animalul descris. În această situație, apar diferențe semnificative între suma donată pentru animalul descris în termeni neutri cu care este încurajată empatizarea, și cel neutru față de care se păstrează o distanță emoțională. Atunci când în descriere sunt amorsate atribuiri de tip antropomorfic, intervenția empatizării pare să nu aibă niciun impact: un animal descris în termeni specifici umani față de care se manifestă trăiri empatice câștigă la fel de mulți bani ca acel animal umanizat față de care donatorii sunt obiectivi și distanți. Aceste rezultate sugerează posibilitatea ca antropomorfizarea animalelor să declanșeze în mod automat reacții de tip empatic, datorate asemănării cu animalul descris. Dacă această supoziție ar fi exactă, lipsa de diferențe între condițiile de empatie crescută și empatie scăzută ar putea fi o dovadă că antropomorfizarea unui animal este un mecanism cognitiv compensator în relația cu comportamentele de întraajutorare. Așadar, este posibil ca, în anumite condiții, antropomorfizarea animalului să fie suficientă și să declanșeze în mod automat trăiri de compasiune față de acesta și, ca o consecință, să determine adoptarea unor comportamente altruiste față de el. Astfel, este posibil ca în condiția de empatie scăzută, descrierea antropomorfică să fi compensat pentru lipsa empatizării. Aceste prezumpții necesită, însă, investigații ulterioare.

Coroborând rezultatele celor două experimente, putem concluziona că prezentarea animalului în termeni neutri, cât mai apropiați de cei biologici, suplimentată de activarea trăirilor empatice ar reprezenta soluția optimă. Elaborarea unor mesaje care să atingă puncte nevralgice esențiale într-o categorie cât mai largă de populație stă la baza construcției unei campanii eficiente de colectare de fonduri în scopul conservării biodiversității. Principiile descoperite în cercetările din acest capitol, reprezintă o contribuție semnificativă la cunoștințele din domeniul psihologiei conservării, în primul rând prin aplicabilitatea lor practică, dar și pentru implicațiile la nivel metodologic și teoretic.

CAPITOLUL 5. CONCLUZII GENERALE ȘI DISCUȚII

Cercetarea de față a avut ca scop stimularea comportamentelor de întraajutorare îndreptate spre speciile de animale amenințate cu extincția. Această abordare se înscrie în domeniul psihologiei conservării, întrucât, făcând uz de principiile teoretice și metodologice din discipline înrudite ale psihologiei, are ca obiectiv general descoperirea de noi informații și strategii menite să contribuie la conservarea biodiversității și a resurselor naturale pentru a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor și a celorlalte specii de animale. Având în vedere că mare parte a problemelor de mediu și extincție a faunei sălbatice sunt cauzate de comportamentul oamenilor este nevoie de o înțelegere detaliată a felului prin care aceste comportamente pot fi modificate. Pentru aceasta a fost necesară înțelegerea în

profunditate a factorilor și proceselor care influențează și determină decizia persoanelor de a susține conservarea speciilor de animale aflate pe cale de dispariție.

Demersul de cercetare al acestei teze a avut la bază câteva întrebări centrale: (1) Care sunt factorii psihologici și socio-demografici care influențează atitudinile față de animale, care este dinamica lor și care sunt instrumentele de încredere pentru măsurarea acestora? (Studiul 1); (2) În ce măsură pot fi prezise intențiile persoanelor de a contribui financiar la conservarea biodiversității în baza atitudinilor, a controlului perceput asupra comportamentului și autoeficacității și a donațiilor trecute? (Studiul 2); (3) Care este rolul pe care îl au antropomorfizarea animalului și clasa acestuia de apartenență asupra disponibilității persoanelor de a plăti pentru conservarea speciei? (Studiul 3); (4) Care este impactul pe care tipul de descriere a animalului periclitat și nivelul de empatie indus îl au asupra disponibilității indivizilor de a dona bani pentru acesta? (Studiul 4).

În continuare vor fi trecute în revistă principalele contribuții de ordin teoretic, empiric și metodologic pe care le aduce această teză.

În Capitolele 1 și 3 este realizată o investigație sistematică a factorilor și proceselor care intervin în formarea și modificarea atitudinilor față de animale și în intenția de a sprijini conservarea speciilor pe cale de extincție. Principalele **contribuții de ordin teoretic** au la bază:

- centralizarea constructelor psihologice, a factorilor de natură socio-demografică și a proceselor cognitive despre care se presupune că ar fi esențiale în influențarea comportamentelor de întraajutorare orientate spre speciile de animale amenințate cu extincția (Capitolul 1);
- introducerea modelului teoretic pe baza căruia se structurează cercetările ulterioare: Teoria comportamentului planificat a fost utilizată aici pentru prima dată, pentru a investiga relația dintre un comportament orientat către animale și factorii cognitivi și emoționali care au capacitatea de a-l influența;
- testarea Teoriei comportamentului planificat drept un model teoretic valid și util în explicarea comportamentului de întraajutorare a speciilor pe cale de dispariție (Studiul 2);
- completarea modelului prin adăugarea factorilor specifici interacțiunii oamenilor cu animalele (atitudinile și empatia față de animale, antropomorfismul, genul și deținerea unui animal de companie), contribuie la puterea explicativă a acestui complex și îi aduce specificitate;

De asemenea, demersul de cercetare de față aduce câteva **contribuții de natură empirică**:

- sunt prezentate pentru prima dată dovezi empirice ale mecanismului care stă la baza diferențelor de gen la nivelul atitudinilor față de animale (Studiul 1);
- a fost pus în evidență pentru prima dată mecanismul care explică legătura dintre deținerea unui animal de companie și exprimarea unor atitudini mai favorabile față de animale în general (Studiul 1);
- studiile 1 și 2 reprezintă primele cercetări empirice ale atitudinilor față de animale și a intenției de a sprijini conservarea biodiversității efectuate pe populația românească;
- concluzii valide în privința caracteristicilor psihologice și socio-demografice ale susținătorilor români ai protecției mediului și conservării biodiversității. Acesta poate reprezenta publicul țintă al campaniilor de strângere de fonduri pentru conservarea biodiversității în țara noastră;
- primele dovezi empirice ale relației dintre intenția de a dona bani pentru conservarea speciilor și atitudini față de donație, empatie și atitudini față de animale, control perceput asupra comportamentului, autoeficacitate și donații trecute (Studiul 2);
- dovezi privind faptul că atitudinile față de animale și empatia față de acestea joacă un rol semnificativ în influențarea intenției de a dona bani pentru conservare;
- determinarea rolului de predictor distal pentru intenție ai antropomorfismul, genului și deținerii unui animal de companie și a relației de mediere a atitudinilor față de animale (Studiul 2)
- primele dovezi empirice ale faptului că sprijinul publicului față de specii de mamifere, respectiv reptile nu este diferit, dar depinde de modalitatea de descriere (Studiul 3);
- evidențierea rolului pe care îl poate avea activarea unor sentimente de empatie, atunci când apartenența la clasă nu mai este implicată, dar descrierea animalului variază (Studiul 4);
- inferarea pe baza rezultatelor celor două experimente că prezentarea animalului în termeni neutri, însoțită de activarea trăirilor empatice ar reprezenta o soluție superioară față de celelalte investigate.

Cercetarea de față aduce câteva **contribuții importante din punct de vedere metodologic**:

- selecția, adaptarea și validarea pe populația românească a trei instrumente de evaluare importante pentru domeniul de studiu IOA și psihologia conservării (Studiul 1): Scala de Atitudini față de animale (*Attitudes to animals Scale*, Herzog, et al., 1991), Chestionarul de credințe privind mintea animalelor (*Belief in animal mind*, Hills, 1995) și Scala de Empatie față de animale (*Empathy to animals Scale*, Powell, 2010);
- elaborarea unor instrumente de măsură care să se plieze pe specificul temei: scala de Intenție de a dona bani pentru conservarea biodiversității, scala de Atitudini față de donații și scala de Control perceput asupra comportamentului și autoeficacitate. Instrumentele construite s-au dovedit a avea calități psihometrice bune, sau foarte bune iar, atunci când au fost testate empiric pe un eșantion extins din populația românească (Studiul 2) au arătat o bună potrivire cu modelul teoretic în baza căruia au fost elaborate;
- construcția unor stimuli experimentali (Studiul 3, 4). Mesajele utilizate în ambele experimente au fost elaborate în așa fel încât să permită investigarea efectului combinat pe care îl au descrieri antropomorfizate sau neutre ale animalului, clasa de apartenență a acestuia și un nivel de empatie crescut sau scăzut.

Rezultatele acestor cercetări au **implicații teoretice și practice** atât în domeniul de studiu al interacțiunii om-animal, cât și în cel al psihologiei conservării. De pildă, explicarea diferențelor de gen la nivelul atitudinilor față de animale sunt utile deoarece pot reprezenta argumente în favoarea educației pentru protecția animalelor, pot ajuta la dezvoltarea unor strategii de marketing diferite în funcție de publicul țintă în cadrul campaniilor de strângere de fonduri sau de sensibilizare.

Informațiile legate de profilul socio-economic al donatorilor se pot dovedi utile în alegerea publicului țintă a campaniilor de strângere de fonduri pentru conservare. În același timp, ne oferă informații importante și în privința carențelor la nivel educațional care pot fi întâlnite în cazul persoanelor care au un statut socio-economic mai puțin favorabil. Acestea ar putea face obiectul campaniilor de informare, educare și sensibilizare ale organizațiilor (non)guvernamentale.

Concluzia extrem de interesantă a Studiului 3 este că persoanele sunt mai receptive, deci mai generoase, la un mesaj în care mamiferul este antropomorfizat, și la unul în care o reptilă este descrisă în termeni neutri. Așadar, se poate infera că antropomorfizarea, în limite medii, este benefică animalelor prin faptul că favorizează formarea atitudinilor pozitive și a intențiilor și comportamentelor altruiste față de acestea. Din acest motiv, dezvoltarea ei ar trebui să fie încurajată și în cazul speciilor mai puțin asemănătoare oamenilor.

Informația potrivit căreia persoanele sunt dispuse să doneze în egală măsură pentru reptile și pentru mamifere poate sprijini organizațiile care susțin conservarea biodiversității în elaborarea unor mesaje potrivite pentru specia pe care o promovează.

Activarea trăirilor empatice în cazul unei descrieri neutre a animalului periclitat determină donațiile cele mai generoase din partea participanților. Aceste informații se pot dovedi utile atât în alcătuirea mesajelor din cadrul campaniilor pentru protecția animalelor periclitat, cât și în crearea unor strategii eficiente de educare a tinerilor în spiritul unui tratament corect din punct de vedere etic al animalelor.

BIBLIOGRAFIE

- Afifi, W. A., Morgan, S. E., Stephenson, M. T., Morse, C., Harrison, T., Reichert, T. et al. (2006). Examining the decision to talk with family about organ donation: Applying the theory of motivated information management. *Communication Monographs*. 72: 188-215.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behaviour*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Ajzen, I., & Madden, T.J. (1986). Prediction of goal directed behavior: attitudes, intentions and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Social Psychology*. 22: 453-474.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 50: 179-211.
- Ajzen, I. (2002a). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control and the Theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*. 34(4): 665-683.
- Ajzen, I. (2002b). *Constructing a TPB questionnaire: conceptual and methodological considerations*. Disponibil la: <http://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.measurement.pdf>. Accesat în noiembrie 2011.
- Ajzen, I., & Driver B.L. (1992). Contingent value measurement: on the nature and meaning of willingness to pay. *Journal of Consumer Psychology*. 1(4): 297-316.
- Alterman, A. I., McDermott, P. A., Cacciola, J. S., & Rutherford, M. J. (2003). Latent structure of the Davis Interpersonal Reactivity Index in Methadone maintenance patients. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*. 25(4): 257-265.
- Andreson, D. C. (2007). *Assessing the human-animal bond. A compendium of actual measures*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana.
- Anker, A. E., Feeley, T. H., & Kim, H. (2010). Examining the Attitude-behavior Relationship in Prosocial Donation Domains. *Journal of Applied Social Psychology*. 40(6): 1293-1324.
- APA (2012). American Psychological Association Division 34 <http://www.apadivisions.org/division-34/interests/conservation/>. Accesat în octombrie 2012.
- Apostol, L., & Rusu, A. S. (2012). Efectele torsului pisicilor domestice (*Felis silvestris catus*) asupra stării de anxietate a subiecților umani. Studiu în condiții de laborator., in A. S. Rusu, (Coord.) *Interacțiunea om-animal. Elemente de etologie aplicată și terapie asistată de animale*. (pp. 88-120). Editura Bibliotek, Cluj-Napoca, CJ.
- Apostol, L., Rebegea, O.L., & Miclea, M. (in press). Psychological and Socio-demographic Predictors of Attitudes toward Animals. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*.
- Armitage, C. J., & Christian, Julie. (2003). From Attitudes to Behavior: Basic and Applied Research on the Theory of Planned Behavior. *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*. 22(3): 187-195.
- Armitage, C. J., & Conner, M. (2001). Efficacy of the theory of planned behavior: A meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*. 40: 471-499.
- Ascione, F.R. (1992). Enhancing children's attitudes about the humane treatment of animals: generalization to human-directed empathy. *Anthrozoös*. 5(3): 176-191.
- Ascione, F. R. (1993). Children who are cruel to animals: A review of research and implications for developmental psychopathology. *Anthrozoös* 6(4): 226-247.
- Ascione, F.R., & Shapiro, K. (2009). People and animals, kindness and cruelty: research direction and policy implications. *Journal of Social Issues*. 65(3): 569-589.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 84: 191-215.
- Barba, B. E. (1995). The positive influence of animals: Animal-assisted therapy in acute care. *Clinical Nurse Specialist*. 9(4): 199-202.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 51:1173-1182.
- Barua, M. (2011). Mobilizing metaphors: the popular use of keystone, flagship and umbrella species concepts. *Biodiversity and Conservation*, 20: 1427-1440
- Batt, S. (2009). Human attitudes towards animals in relation to species similarity to humans: a multivariate approach. *Bioscience Horizons*. 2(2): 180-190.
- Beatson, R. M., & Halloran, M.J. (2007). Humans rule! The effects of creatureliness reminders, mortality salience and self esteem on attitudes towards animals. *British Journal of Social Psychology*. 46: 619-632.

- Beatson, R., Loughnan, S., & Halloran, M. (2009). Attitudes towards animals: the effect of priming thoughts of human-animal similarities and mortality salience on the evaluation of companion animals. *Society and Animals*. 17: 72-89.
- Bellotti, A. (2011). Ad autopsy: companion animals spay and neuter research. *HumaneSpot Research*. Accesat la adresa: <http://www.humanespot.org/content/ad-autopsy-1-companion-animals-spay-and-neuter-research>. Accesat în octombrie 2011.
- Briggs, S. R., & Cheeks, J. M. (1986). The role of factor analysis in the development and evaluation of personality scales. *Journal of Personality*. 54(1): 106-148.
- Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child Development*. 53: 413-425.
- Burghardt, G. H., & Herzog, H. A. (1989). Animals, evolution and ethics. In R.J. Hoage (Ed), *Perception of animals in american culture* (pp. 129-151). Smithsonian Institution Press: Washington, DC, USA.
- Burke, B.L., Martens, A., & Faucher, E. (2010). Two decades of Terror Management Theory: a meta-analysis of mortality salience research. *Personality and Social Psychology Review*. 14(2): 155-195.
- Butterfield, M. E., Hill, S. E., & Lord, C. G. (2012). Mungy mutt or furry friend? Anthropomorphism promotes animal welfare. *Journal of Experimental Social Psychology*. 48: 957-960.
- Cacioppo, J.T., & Gardner, W.L. (1993). What underlies organ donor attitudes and behavior? *Health Psychology*. 12: 269-271.
- Chandler, C. K. (2005). *Animal assisted therapy in counseling*. New York: Routledge.
- Clune, M. (2012). What is the true cost of conservation worldwide? Billions, annually. *PhysOrg*. Accesat la adresa <http://phys.org/news/2012-10-true-worldwide-billions-annually.html>. Accesat în octombrie.2012.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin* 112: 155-159.
- Cohen, D., & Strayer, J. (1996). Empathy in conduct-disordered and comparison youth. *Developmental Psychology*. 32: 988-998.
- Cocia, R. I., & Rusu, A. S. (2010). Attitudes of Romanian Pet Caretakers towards Sterilization of Their Animals: Gender Conflict Over Male, but Not Female, Companion Animals. *Anthrozoös*. 23(2): 185-191.
- Conner, M., & Sparks, P. (2002). Ambivalence and attitudes. *European Review of Social Psychology*. 12: 37-70.
- Crano, W. D. (1995). Attitude strength and vested interest. In R. E. Petty & J. A. Krosnick (Eds.). *Attitude strength: Antecedents and consequences* (p. 131-158). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Crano, W. D., & Prislun, R. (1995). Components of vested interest and attitude-behavior consistency. *Basic and Applied Social Psychology*. 17: 1-21.
- Czech, B., Krausman, P.R., & Borkhataria, R. (1998). Social construction, political power and the allocation of benefits to endangered species. 12(5):1103-1112.
- DeKay, M.L., & McClelland, H.M. (1996). Probability and utility components of endangered species preservation programs. *Journal of Experimental Psychology: Applied*. 2(1): 60-83.
- Daly, B., & Morton, L. L. (2009). Empathic differences in adults as a function of childhood and adult pet ownership and pet type. *Anthrozoös*. 22(4), 371-382.
- Davidson, A. R., & Jaccard, J. (1979). Variables that moderate the attitude-behavior relation: Results of a longitudinal survey. *Journal of Personality and Social Psychology*. 37: 1364-1376.
- Davis, M. H. (1980). A Multidimensional Approach to Individual Differences in Empathy. *Catalog of Selected Documents in Psychology*. 10. p. 85.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*. 44(1): 113-126.
- de Frutos, N. G., & Egea, J. M. O. (2011). Environmental Influences on Pro-environmental Behaviour Aimed at Fighting Climate Change: Main and Moderating Effects. In Shintaro Okazaki (Ed.). *Advances in Advertising Research. Breaking new Ground in Theory and Practice*. (Vol. 2).. 2: 75-90.
- De Groot, J., & Steg, L. (2007). General beliefs and the theory of planned behavior: the role of environmental concern in TPB. *Journal of Applied Social Psychology*. 37(8): 1817-1836.
- Driscoll, J. W. (1992). Attitudes towards animal use. *Anthrozoös*. 5: 32 - 39.
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Forth Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich.
- Eddy, T. J., Gallup, G. G., Jr., & Povinelli, D. J. (1993). Attribution of cognitive states to animals: Anthropomorphism in comparative perspective. *Journal of Social Issues*. 49: 87-101.
- Eisenberg, N. (1988). Empathy and sympathy: A brief review of the concepts and empirical literature. *Anthrozoös*. 2(1): 15-17
- Eisenberg N. (2000). Empathy and sympathy. In *Handbook of Emotion*, ed.Lewis, M., Haviland- Jones, J. M. p. 677-91. New York: Guilford. 2nd ed.
- Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behavior. *Psychological Bulletin*. 101: 91-119.
- FAO (2012). Food and Agriculture Organization of the United Nations. Wildlife in a changing climate. Rome. FAO Forestry paper 167. <http://www.fao.org/docrep/015/i2498e/i2498e00.pdf> . Accesat noiembrie 2012.
- Farely, S.D., & Stasson, M.F. (2003). Relative influences of affect and cognition on behavior: Are feelings or beliefs more related to blood donation intentions? *Experimental Psychology*. 50: 55-62.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. 2nd Edition: Sage, London.
- Fine, A. H. (2000). Animals and therapists: Incorporating animals in outpatient psychotherapy. In *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (A. H. Fine, ed.), pp. 179-211. Academic Press, New York.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Westley
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changig behavior: the reasoned action approach*. Psychology Press Taylor & Francis Group, New York, NY.
- Furnham, A., McManus, C., & Scott, D. (2003). Personality, empathy and attitudes to animal welfare. *Anthrozoös*. 16(2): 135-146.
- Galvin, S., & Herzog, H. A., Jr. (1992). Ethical ideology, animal rights activism and attitudes toward the treatment of animals. *Ethics and Behavior*. 2: 141-149.
- Glasser, C. L. (2011). Tied Oppressions: An Analysis of How Sexist Imagery Reinforces Speciesist Sentiment. *The Brock Review*. 12(1): 51-68.
- Godin, G., & Kok, G. (1996). The theory of planned behavior: A review of its applications to health-related behaviours. *American Journal of Health Promotion*. 11: 87-98.
- Goldenberg, J.L., Pyszczynski, T., Greenberg, J., Solomon, S., Kluck, B., & Cornwell, R. (2001). I Am not an animal: mortality salinece, disgust and the denial of human creatureliness. *Journal of Experimental Psychology: General*. 130 (3): 427-435.

- Greenberg, J., Solomon, S., & Pyszczynski, T. (1997). Terror management theory of self-esteem and cultural worldviews: Empirical assessments and conceptual refinements. In Zanna, M. (Ed.), *Advances in experimental social psychology*. 29: 61-139. San Diego, CA: Academic Press.
- Gunnthorsdottir, A. (2001). Physical attractiveness of an animal species as a decision factor for its preservation. *Anthrozoös*. 14(4): 204-215.
- Harmon-Jones, E., Peterson, H., Vaughn, K. (2003). The dissonance inducing effects of an inconsistency between experienced empathy and knowledge of past failures to help: support for the action-based model of dissonance. *Basic and Applied Social Psychology*. 25(1): 69-78.
- Henry, B. C. (2004). The Relationship between Animal Cruelty, Delinquency, and Attitudes toward the Treatment of Animals. *Society and Animals*. 12(3): 185-207.
- Henry, B. C. (2006). Empathy, home environment and attitudes toward animals in relation to animal abuse. *Anthrozoös*. 19(1): 17-34.
- Henry, B. C. (2009). Can attitudes about animal neglect be differentiated from attitudes toward animal abuse? *Society and Animals*. 17: 21-37.
- Herzog, H.A., & Galvin, S. (1997). Common Sense and the Mental Lives of Animals: An Empirical Approach. In *Anthropomorphism, Anecdotes and Animals*, ed. R.W. Mitchell. Albany: State University of New York Press, 237-253.
- Herzog, H. (2007). Gender differences in human- animal interactions: a review. *Anthrozoös*. 20(1): 7-21.
- Herzog, H. A., Betchart, N. S., & Pittman, R. (1991). Gender, sex role identity and attitudes toward animals. *Anthrozoös*. 4: 184 – 191.
- Herzog, H. A., & Burghardt, G. (1988). Attitudes toward animals: origins and diversity. *Anthrozoös*. 1(4): 214-222.
- Herzog, H. A., & Golden, L. L. (2009). Moral Emotions and Social Activism: The Case of Animal Rights. *Journal of social issues*. 65(3): 485-498
- Hills, A. M. (1993). The motivational bases of attitudes toward animals. *Society and Animals*. 1:111-128.
- Hills, A. M. (1995). Empathy and belief in the mental experience of animals. *Anthrozoös*. 8(3): 132-142.
- Ingold, T. (1994). *What is an animal?* Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Haddock, G., & Zanna, M.P.(2000). Cognition, affect, and the prediction of social attitudes. In *European Review of Social Psychology*, Vol. 10, ed.WStroebe, M Hewstone. Chichester, UK: Wiley.
- Hoffman, M. L. (1984). Empathy, its limitations and its role in a comprehensive moral theory. In Kurdnes, W. M., Gerwitz, J. L. (Eds.). *Morality, moral behavior and moral development*. pp. 283-302. New York: Wiley.
- Huddy, L., & Gunnthorsdottir, A. H. (2000). The persuasive effects of emotive visual imagery: superficial manipulation or the product of passionate reason? *Political Psychology*, 21(4): 745-778.
- IUCN. (2012a). 2012 IUCN Red List of Threatened Species. <http://www.redlist.org> Accesat în octombrie 2012.
- IUCN. (2012b). 2012 IUCN Love not Loss campaign. How to tell a love story. <http://www.iucn.org/cec.lovenotloss/>. Accesat în septembrie 2012.
- Jones, D.M. (1996). American media coverage of animal protection. *Anthrozoös* 9(2/3):72-80.
- Jones, D. M. (1997a). The media and policy decisions affecting animals. *Anthrozoös*. 10(2/3): 8-13.
- Jones, D. M. (1997b). The media's response to animal rights activism. *Anthrozoös*. 10(2/3): 67-75.
- Jones, D. M. (1997c). Advertising animal protection. *Anthrozoös*. 10(4): 151-159.
- Kellert, S. R. (1980). American attitudes toward and knowledge of animals: An update. *International Journal of the Study of Animal Problems*. 1: 87-119.
- Kellert, S. R., & Berry, J. K. (1980). American Attitudes, Knowledge and Behaviors Toward Wildlife and Natural Habitats, Phase III: Knowledge, Affection and Basic Attitudes Toward Animals in American Society. *US Government Printing Office*. Washington, DC.
- Kellert, S. (1983). How Animals are Perceived in America. Paper delivered at conference, *Perception of Animals in American Culture*, Washington, DC.
- Kellert, S. R. (1993a). Value and Perception of Invertebrates. *Conservation Biology*. 7: 845–855.
- Kidd, A.H., & Kidd, R.M. (1989). Factors in adults' attitudes toward pets. *Psychological Reports*. 65: 903-910.
- Knight, S., & Barnett, L. (2008). Justifying attitudes toward animal use: a qualitative study of people's views and beliefs. *Anthrozoös*. 21(1): 31-42.
- Knight, S., & Herzog, H. (2009). All Creatures Great and Small: New Perspectives on Psychology and Human-Animal Interactions. *Journal of Social Issues*. 65(3): 451-461.
- Knight, S., Nunokoosing, K., Vrij, A., & Cherryman, J. (2003). Using grounded theory to examine people's attitudes toward how animals are used. *Society and Animals: journal of Human-Animal Studies*. 11 (4): 307-327.
- Knight, S., Vrij, A., Cherryman, J., & Nankoosing, K. (2004). Attitudes towards animals and belief in animal mind. *Anthrozoös* 17: 43–62.
- Knight, S., Vrij, A., Bard, K., & Brandon, D. (2009). Science versus animal welfare: Understanding attitudes toward animal use. *Journal of Social Issues*. 65: 463 – 483.
- Kraus, S. J. (1995). Attitudes and the prediction of behavior: A meta-analysis of the empirical literature. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 21: 58-75.
- Lavine H., Thomsen C.J., Zanna M.P., & Borgida E. (1998b). On the primacy of affect in the determination of attitudes and behavior: the moderating role of affective-cognitive ambivalence. *Journal of Experimental Social Psychology*. 34:398–421.
- Lorenz, K. (1974). Analogy as a source of knowledge. *Science*. 185: 229-234.
- Maio, G.R., Fincham, F.D., & Lycett, E.J. (2000). Attitudinal ambivalence toward parents and attachment style. *Personality and Social Psychology Bulletin* 26(12): 1451-1464.
- McCarthy, D. P., Donald, P.F., Scharlemann, J. P. W., Buchanan, G. M., Balmford, A., Green J. M. H, Bennun, L. A., Burgess, N.D, Fishpool, L. D. C., Garnett, S. T., Leonard, D. L., Maloney, R. F., Morling, P., Schaefer, H. M., Symes, A., Wiedenfeld, D. A., & Butchart, S. H. M. (2012). Financial costs of meeting global biodiversity targets: current spending and unmet needs. *Science*, 338(6109): 946-949.
- McGregor, I., Newby-Clark, I.R., & Zanna, M.P. (1999).“Remembering” dissonance: simultaneous accessibility of inconsistent cognitive elements moderates epistemic discomfort. In *Cognitive Dissonance: Progress on a Pivotal Theory in Social Psychology*. *Science Conference Series*, ed. E. Harmon-Jones, J. Mills, pp. 325–53. Washington, DC: Am. Psychol.Assoc.
- Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*. 40: 525-543.
- Miller, P. A., & Eisenberg, N. (1988). The relation of empathy to aggressive and externalizing/antisocial behavior. Review. *Psychol Bull*. 103: 324–44.

- Nielsen, J. A., & Delude, L. A. (1989). Behavior of young children in the presence of different kinds of animals. *Anthrozoös*, 3(2):119-129.
- Oniujec, L., & Rusu, A.S. (2008). Interacțiunea om-animal reflectată în metodele de persuadare online utilizate în cadrul site-urilor organizațiilor pentru drepturile animalelor: studiu transcultural. In: Rusu, A.S. (coord.) 2008. Interacțiunea om-animal. Presa Universitară Clujeană.
- Paul, E., & Serpell, J. A. (1993). Childhood pet keeping and humane attitudes in young adulthood. *Animal Welfare*, 2: 321-337.
- Paul, E. (2000). Empathy with animals and with humans: are they linked? *Anthrozoös*, 13: 194- 202.
- Perez-Albeniz, A., & de Paul, J. (2003). Dispositional empathy in high- and low-risk parents for child physical abuse. *Child Abuse and Neglect*, 27: 769-780.
- Pertl, M., Hevey, D., Thomas, K., Craig, A., Ni Chuinneagain, S., & Maher, L. (2010). Differential Effects of Self-Efficacy and Perceived Behavioral Control on Intention to Perform Skin Cancer Related Health Behaviors. *Health Education Research*, 25(5), 769-779.
- Petty, R.E., & Cacioppo, J.T. (1986b). The elaboration likelihood model of persuasion. *Advances in Experimental Social Psychology*, 19: 123-205.
- Phillips, C., Izmirlı, S., Aldavood, J., Alonso, M., Choe, B., Hanlon, A., Handziska, A., Illmann, G., Keeling, L., Kennedy, M., Lee, G., Lund, V., Mejdell, C., Pelagic, V., & Rehn, T. (2011). An international comparison of female and males attitudes to the use of animals. *Animals*, 1: 7-26.
- Piliavin, J. A. (2009). Altruism and Helping: The Evolution of a Field. *The 2008 Cooley-Mead Presentation*, 72: 209-225.
- Preylo, D.B., & Arikawa. (2008). Comparison of vegetarians and non-vegetarians on pet attitude and empathy. *Anthrozoös*, 21(4): 387-395.
- Prislin, R. (1996). Attitude stability and attitude strength: One is enough to make it stable. *European Journal of Social Psychology*, 26:447-77.
- Plous, S. (1993). Psychological mechanisms in the human use of animals. *Journal of Social Issues*, 49(1): 11-52.
- Poresky, R. H. (1989). Analyzing human-animal relationship measures. *Anthrozoös*, 2(4): 236-244.
- Pouta, E., & Rekola, M. (2001). The theory of planned behavior in predicting willingness to pay for abatement of forest regeneration. *Society and Natural Resources*, 14: 93-106.
- Powell, G. M. (2010). The role of individual differences and involvement on attitudes toward animal welfare. A Thesis for Master of Science. Department of Psychology of College of Arts and Sciences. Kansas State University, Manhattan, Kansas.
- Rise, J., Sheeran, P., & Hukkelberg, S. (2010). The Role of Self-identity in the Theory of Planned Behavior: A Meta-Analysis. *Journal of Applied Social Psychology*, 40 (5): 1085-1105.
- Rosselli, F., Skelly, J.J., & Mackie, D.M. (1995). Processing rational and emotional messages: the cognitive and affective mediation of persuasion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 31: 163-190.
- Sandberg, T., & Conner, M. (2008). Anticipated regret as an additional predictor in the theory of planned behavior: a meta-analysis. *British Journal of Social Psychology*, 47:589-606.
- Saunders, C.D. (2003). The emerging field of conservation psychology. *Human Ecology Review*, 10(2): 137-149.
- Saunders, C.D., Brook, A.T., & Myers, O. E. (2006). Using psychology to save biodiversity and human well-being. *Conservation Biology*, 20(3): 702-705.
- Schultz, W. (2000). Empathizing with nature: the effects of perspective taking on concern for environmental issues. *Journal of Social Issues*, 56(3): 391-406.
- Schultz, W., Gouveia, V.V., Cameron, L.D., Tankha, G., Schmuck, P., & Franek, M. (2005). Values and their relationship to environmental concern and conservation behavior. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 36(4): 457-475.
- Schwartz, S. H. (1977). Normative Influences in Altruism. L. Berkowitz (ed.) *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 10, Academic Press, New York, 221-279.
- Serpell, J. A. (1986). *In the company of animals*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Serpell, J. A. (1995). From paragon to pariah: some reflections on human attitudes to dogs. In Serpell, J. A. (ed) *The domestic dog*, p. 245-256. Cambridge University Press: Cambridge, UK
- Serpell, J. A. (2000). The domestication and history of the cat. Turner D. Bateson P. P. G. (eds). *The domestic cat: the biology of its behaviour*, 2nd edition, p. 180-192. Cambridge University Press: Cambridge, UK
- Serpell, J. A. (2003). Anthropomorphism and anthropomorphic selection. Beyond the „cute response”. *Society and animals*, 11(1): 83-100.
- Serpell, J.A. (2004). Factors influencing human attitudes to animals and their welfare. *Animal Welfare*, 13: 145-151.
- Serpell, J.A. (2009). Having Our Dogs and Eating Them Too: Why Animals Are a Social Issue. *Journal of Social Issues*, 65(3): 633-644.
- Sheeran, P. (2002). Intention-behaviour relations: A conceptual and empirical review. *European Review of Social Psychology*, 12: 325-343.
- Shelton, M. L., & Rogers, R. W. (1981). Fear-arousing and empathy-arousing appeals to help. The pathos of persuasion. *Journal of Applied Social Psychology*, 11: 363-378.
- Shelley, L.G., & Herzog, H.A. (1992). Ethical ideology, animal rights activism and attitudes toward the treatment of animals. *Ethics and Behavior*, 2(3): 141-149.
- Sheppard, B. H., Hartwick, J., & Warshaw, P. R. (1998). The theory of reasoned action: A meta-analysis of past research with recommendations for modifications and future research. *Journal of Consumer Research*, 15: 325-343.
- Signal, T., & Taylor, N. (2007). Attitude to animals and empathy: comparing animal protection and general community samples. *Anthrozoös*, 20: 125-135.
- Simberloff, D. (1998). Flagships, umbrellas, and keystones: Is single-species management passe in the landscape era? *Biological Conservation*, 83: 247-257.
- Simons, J., & Carey, K. B. (1998). A structural analysis of attitudes toward alcohol and marijuana use. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24: 727-735.
- Sivacek, J., & Crano, W. D. (1982). Vested interest as a moderator of attitude-behavior consistency. *Journal of personality and Social Psychology*, 43: 210-221.
- Sheeran, P. (2002). Intention-behaviour relations: A conceptual and empirical review. *European Review of Social Psychology*, 12: 325-343.
- Solomon, S., Greenberg, J., & Pyszezyinsky, T. (1991). A terror management theory of social behaviour: The psychological functions of self-esteem and cultural worldviews. In Zanna, M. P. (ed). *Advances in experimental social psychology*, 24: 91-159. San Diego, CA: Academic Press.
- Stern, P. C., & Dietz, T. (1994). The value basis of environmental concern. *Journal of Social Issues*, 50(3), 65-84.

- Stern, P. C., Dietz, T., Abel, T., Guagnano, G. A., & Kalof, L. (1999). A value-belief-norm theory of support for social movements: The case of environmentalism. *Research in Human Ecology*, 6(2), 81-97.
- Tabachnick, B. G., Fidell, & L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th edn). New York: Harper Collins.
- Tavousi, M., Hidarnia, A.R., & Montazeri, A., et al. (2009). Are perceived behavioral control and self-efficacy distinct constructs? *European Journal of Scientific Research*. 30(1): 146-152.
- Taylor, N., & Signal, T. (2005). Empathy and attitudes to animals. *Anthrozoös*. 18(1): 18-27.
- Taylor, N., & Signal, T. (2009). Pet, Pest, Profit: Isolating differences in attitudes towards the treatment of animals. *Anthrozoös*. 22(2): 129-135.
- Tisdell, C., Wilson, C., & Nantha, H.S. (2004). Dependence of public support for survival of wildlife species on their likeability. *Working papers on economics, ecology and environment of the University of Queensland*. 110.
- Tisdell, C., Nantha, H.S., & Wilson, C. (2004). Endangerment and likeability of wildlife species: how important are they for proposed payments for conservation. *Working papers on economics, ecology and environment of the University of Queensland*. 115.
- Trafimow, D., Sheeran, P., Conner, M., & Finaly, K.A. (2002). Evidence that perceived behavioral control is a multidimensional construct: perceived control and perceived difficulty. *British Journal of Social Psychology*. 41: 101-121.
- van den Berg, H., Manstead, A. S. R., van der Pligt, J., & Wigboldus, D. H.J. (2005). The role of affect in attitudes toward organ donation and donor-relevant decisions. *Psychology and Health*. 20: 789-802.
- van den Putte, B. (1991). *Twenty years of the theory of reasoned action of the theory of reasoned action of Fishbein and Ajzen: A meta-analysis*. Unpublished manuscript, University of Amsterdam.
- van Lange, P.A., (2008). Does empathy trigger only altruistic motivation? How about selflessness or justice? *Emotion*. 8(6): 766-774.
- Veríssimo, D., MacMillan, D.C., & R. J. Smith. (2011). Toward a systematic approach for identifying conservation flagships. *Conservation Letters* 4:1-8.
- Verplanken, B., Hofstee, G., & Janssen, H. J. W. (1998). Accessibility of affective versus cognitive components of attitudes. *European Journal of Social Psychology*. 28(1): 23-35.
- Waytz, A., Cacioppo, J. T., & Epley, N. (2010). Who sees human? The stability and importance of individual differences in anthropomorphism. *Perspectives on Psychological Science*. 5: 219-232.
- Wells, D.L. (2009). The effects of animals on human health and well-being. *Journal of Social Issues*. 65(3): 523-543.
- Wilson, E. O. (1993). Biophilia and the conservation ethic. In Kellert, S. R. & Wilson, E. O. (Eds.), *The biophilia hypothesis*. pp. 31-41. Washington, D.C.: Island Press.
- Wilson, C. C. (1994). A conceptual framework for human-animal interaction research: the challenge revisited. *Anthrozoös*. 7(1): 4-24.
- Wicker, A. W. (1969). Attitudes versus actions: The relationship of verbal and overt behavioural responses to attitude objects. *Journal of Social Issues*. 25: 41-78.
- Wuensch, K.L., Jenkins, K.W., & Poteat, M.G. (2002). Misanthropy, idealism and attitudes towards animals. *Anthrozoös*. 15(2): 139-149.